

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "שלח" (ובו ז' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק כ"ז "קרוע בין העולמות"

א) כמה הערות בעניין שליחות המרגלים

איתא בפרשה (פ' י"ג פס' ב') "שלח לך אנשים ויתור את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם. ובפרש"י: שלח לך לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר ותקרבן אלי כולכם וגו', ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו' חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא ירושה".

כמה שמעמיקים בפרשת המרגלים הדברים מאד תמוהים וקשים להשגה, אך היות ומצאתי חיבור של תלמיד חכם עצום שליט"א שישב ועשה בעניין אוזניים, מצאתי עניין להביא את דבריו בעיבוד הדברים. הרבה תמיהות ישנן בפרשה (וישנן הרבה יותר, אך נעמוד על חלק שחשוב לעמוד בהן ונמנה אותן אחת לאחת).

א) עניין שליחת י"ב מרגלים כאשר כל אחד מהם מייצג שבט מישראל הוא תמוה, וכי מה צורך יש לכל כך הרבה מרגלים הלא מצינו שיהושע שלח שני מרגלים, אי"כ לכאורה די גם בשני אנשים שיחפרו את המקומות הרגישים, מהיכן ניתן לכבוש את הארץ, למה נדרשו לכך י"ב מרגלים? ב) למה צריכים היו המרגלים שיהיו ראשי השבטים? ג) אם לכל שבט יש ייצוג, למה לא שלחו גם נציג לשבט לוי? ובדעת זקנים לבעלי התוס' כתב לפי ששבט לוי לא היה חלק בנחלת הארץ לפיכך לא שלח מרגל מטעמו, ומכל מקום הדברים צריכים ביאור, דמה בכך שאין להם חלק בארץ, מכל מקום יושבים הם בארץ ויש להם שייכות גמורה בה, למה שלא יהיה להם גם חלק בשליחת המרגלים?

ד) לקמן (בפס' כ"א) כתב רש"י: ממדבר צין עד רחב לבוא חמת, הלכו בגבולותיה באורך וברוחב, כמין גאם, הלכו גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שציווה משה "עלו זה בנגב" דרך גבול דרומית מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערב, ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים, עד לבוא חמת שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפורש בגבולות הארץ, בפרשת אלה מסעי". גם זה צריך עיון רב, למה צריכים לילך בכל גבולות הארץ? תינתן שהיו צריכים להלך את הגבולות שנצרכו לכיבוש

הארץ כדי לדעת כל מבואותיה, אולם מה העניין שצריכים לילך את גבול הים לכל אורכו, ומרגלים של יהושע כלל לא נכנסו לכל עומק הארץ רק בחברון וגם אותה עצמה לא תרו, שהרי נאלצו להיסתר ואחר מיכן עזבו את הארץ בלי לעשות בה מעשי ריגול, אי"כ יש להבין מה היה עניין הריגול ובמאי שנו זה מזה?

ה) בציורי ולקחתם מפרי הארץ (פס' כ') צריך להבין למה נצרכו לקחת מפירות הארץ מה עניינם לבדיקת הארץ? ועוין ברמב"ן שתמה בזה העניין וז"ל "ומן הידוע כי אין מצרים רחוק מאד מחברון אלא כמהלך ז' ימים וארץ כנען מגעת בתחומה קרוב למצרים ואי אפשר דלא ידעו הדדים במצרים עניין ארץ כנען הטובה היא אם רעה (את עצם הקושיא הזו לא הבנתי, והלא תושבי מצרים מתנשאים היו על פני עבדיהם ומהיכן ידעו בני ישראל מה שיודעים המצרים והלא תהום פרוסה ביניהם? ו) היאך הותר להם לקחת מפרי העץ והרי באותו זמן היו הכנענים בעלי הארץ ויש בזה גזל והיאך הותר גזל עכו"ם? ז) ועוין ברש"י (פס' כ"ג) דיהושע וכלב לא נטלו מפירות הארץ לפי שכל עצמם כיוונו להוציא דיבה על הארץ כשם שפירותיה משונים. והדברים צ"ע והלא כך נצטוו על ידי משה ולקחתם מפרי הארץ במה הם שונים מיתר המרגלים?

ח) דברי רש"י עצמם נסתרים מדברי המדרש רבה (פ' ט"ז פס' י"ד) ויבואו עד נחל אשכול, לא רצו ליטול מפרי ארץ ישראל אלולי כלב ששלף את הזיין וירץ לפניהם ואמר להם אם אין אתם נוטלים, או אתם הורגים אותי או אני הורג אתכם" מדברי המדרש הנ"ל מוכח היפך דברי רש"י, דאדרבה כלב הוא זה שכפה עליהם להביא את פירות הארץ, אלא שדברי המדרש עצמם צריכים ביאור מפני מה עמד כלב על כך שיטלו את הפירות עד כדי סיכון חייו, משמע שזה היה עיקר השליחות, והדברים צריכים ביאור רחב.

ט) בעל הטורים כותב כאן דבר תמוה "וישלח אותם משה, סופי תיבות "חמה" שאמר להם הכניסו חמה לעיר, שלעולם יכנס בכי טוב ויצא בכי טוב" והדברים מדרש פליאה, הלא זה ממש היפך עניין שליחת מרגלים, להיכנס לארץ האויב לאור יום אדרבה היה עליהם לנהוג כמו במרגלים ששלח יהושע שבאו חרש בלילה?

והאוהב זה אברהם, שנאמר זרע אברהם אוהבי, אמר לו הקב"ה בוא לך עמי, שנאמר לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, התנה עמו שיתן לו מתנה, שנאמר "יקום התהלך בארץ" וכן הוא אומר "כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה". אמר לו הקב"ה למשה, אע"פ שהתניתי עם האבות ליתן להם את הארץ ומתו איני חוזר בי אלא ודבר אלוקינו קיים לעולם". ודברי המדרש צ"ע, איך יש בשליחת המרגלים קיום ההבטחה לאברהם? וכי מה עניין זה לזה?

ברם אם עניין שליחת המרגלים הוא לעשות חזקה יש לפרש, דהנה כתיב בדברים (פר' א' פס' ח') 'בואו ורשו את הארץ ויעוין ברש"י ודבריו בנויים על הספרי "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים כלי זיין" וכוונת דבריו דמצד כיבוש הארץ לא היו צריכים לכיבוש בדרך מלחמה ודי היה לעשות חזקה כדי לקנות את הארץ, וזהו שכתב המדרש דהקב"ה התנה עם אברהם ליתן לו את הארץ והביא את הפסוק ד"יקום התהלך בארץ".

ואיתא בגמ' ירושלמי (קידושין פ"א הל' ג') דכוונת הדבר שיעשה קניין בהילוך, דאיתא התם "תניא המוכר שביל לתבירו, כיון שהלך בו קנאו, מאי טעמא דכתיב התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה". והנה כיון דהארץ ניתנה לו ועדיין לא ניתנה לבניו, לכן לא היה די בקניין שלו אלא אף הם היו צריכים לעשות את הקניין הזה כדי שיחול הקניין בשבילם. ולעולם לא היו צריכים כלל לעשות מלחמה, אלמלי חטאו בחטא המרגלים ואבדו זכות זאת בשל החטא, לפיכך צריכים היו לכלי מלחמה.

ועיין בחידושי מרן הגרי"ז הלוי זי"ע על הפסוק "והעמלקי הכנעני יושב בעמק" וז"ל "נראה הביאור בזה, דהנה מתחילה קודם ששלחו מרגלים אמר להם משה "בואו רשו את הארץ (דברים פר' א' פס' ח') ופרש"י בשם הספרי, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין ע"כ. ורק עי"ז ששלחו מרגלים הוא שנשתנה הדבר שהוצרכו למלחמה לכבוש את הארץ, וזהו שנאמר למשה כאן "והעמלקי והכנעני יושב בעמק" דעכשיו כבר נשתנה הדבר, שהם יושבים בעמק ולא יתנו לכם לעלות, כאשר כן היה אח"כ כשהעפילו לעלות ירדו העמלקי והכנעני ונלחמו איתם" ודו"ק.

ונראה דאם היו זוכים ולא היו מבקשים לשלוח להם מרגלים לתור את הארץ כדי לכבוש גם אז היה משה שולחם לא בתורת שליחות לתור את הארץ אלא כדי לעשות בה את החזקה הזו ובעת כניסתם הייתה נופלת בידיהם בלא כל טורח. וזו בעצם כוונת משה לשלחם אלא שהם הרשיעו עם כוונות אחרות, והכי נראה מוכח כדאיתא לקמן ברש"י פר' חוקת (פר' כ"א פס' ל"ב) וישלח משה לרגל את יעזר וילכדוה בנותיה, המרגלים לכדוה, אמרו לא נעשה כראשונים, בטוחים אנו בכוח תפילתו של משה להילחם". הרי שהראשונים היו

וכדי ליישב התמיהות אחת לאחת, יש להקדים את דברי התרגום יונתן על הפסוק "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וז"ל "ותעבדון חזקתה ותסבון מאבא דארעא". והדברים צריכים ביאור רחב, ובפירוש יונתן ביאר שמשה רבינו ביקש מהם לעשות חזקה בארץ, שהרי הלכו בגבולות הארץ, כדפירש רש"י על הפסוק ממדבר צין. והנה מבואר בגמ' בב"ב (דף נ"ז ע"א ובטור שו"ע חו"מ קצ"ב סעי' י') דלקיטת פירות הוי קנין לקנות בה הקרקע וכן מבואר בספורנו בד"ה והתחזקתם ולקחתם לכם מפרי הארץ, להחזיק בה ואל תיראו שיתנו עיניהם בכם למרגלים. מכל זה מבואר דמטרת השליחות הייתה לא רק לתור את עצם הארץ אלא לעשות בה חזקה וזאת אפשר לעשות רק על ידי הליכה סביב מיצרי הארץ ונטילת הפירות.

ועתה לפי זה נראה דלעניין החזקה צריכים היו ליטול מהפירות ובאופן הזה אין בזה גזל עכו"ם, כי זה נועד למטרת הכיבוש, ובכה"ג ודאי אין מקום לדון על גזלת עכו"ם שהרי לעניין זה צו לכבוש את הארץ. ובזה יובן עתה למה לא נשאו יהושע וכלב את הפירות ואין זה סותר את דברי המדרש שאומר שכלב כפאם ליטול את הפירות, משום שכלב רצה שיעשו את המטרה שלשמה נשלחו, לעשות חזקה בארץ והבין כלב שהם אינם רוצים לעשות את השליחות כפי שמשה דרש מהם, אבל ברגע שלקחו את הפירות לא היה צורך להביאם למדבר, ומרגע שלקחו איתם את הפירות הבינו כלב ויהושע שיש להם בזה מטרה שונה כדי להוציא את דיבת הארץ רעה, כפי שפירותיה משונים ביותר כך עמה משונה ביותר, לפיכך סירבו יהושע וכלב ליטול את הפירות, שלא זה היה ציווי של משה.

ועתה מובן למה הלכו את כל גבולות הארץ כולל גבול הים מה שלא נזקקו כמרגלים בזמן יהושע (שהרי כבר עשו חזקה) וגם מובן למה נזקקו להיכנס לאור יום כדי שתעשה החזקה לעיני יושבי הארץ כדרך מוחזקות, ולפיכך אמר בעל הטורים שיכנסו בחמה.

מעתה מובן למה נזקק משה רבינו לשלוח י"ב נשיאי הארץ מכל שבט ושבט לפי שהיה כאן עניין עשיית חזקה לשם כיבוש הארץ משום דבעינן שיהיו מכל שבט כשלוחים של השבט כדי לעשות חזקה עבור כל אחד ואחד. ומעתה מובן למה לשבט לוי לא היה נציג כי כל מטרת השליחות הזו הייתה רק למען עשיית חזקה ויש לה שייכות עם הנחלה של הארץ. נמצא שכוונת השליחות של משה רבינו הייתה רק כדי לעשות חזקה ולא כדי שידעו איך יוכלו לכבוש את הארץ.

ובזה יובנו דברי המדרש רבה (ט"ז ג') "שלח לך אנשים, ר' אחא הגדול פתח, יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם (ישעיה פר' מ') למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אוהב והתנה עמו ואמר לו, לך עמי ואני נותן לך מתנה, הלך עמו ומת, אמר לו המלך לבנו של אוהבו, אע"פ שמת אביך איני חוזר בי ממתנה שאמרת לי, בוא וטול אותה. כך הדבר, המלך מלך מלכי המלכים הקב"ה,

כיבוש, אלא כל מטרת השליחות הייתה רק לעשות קניין חזקה וזה אינו חסרון באמונה בדבר ה' אלא קניין שצריך להיעשות מדיני הקניינים ולפיכך אמר משה ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט שמדגיש ששלח מכל שבט מלבד שבט לוי כי אין להם חלק ונחלה בארץ וכל זה כי כל מטרת השליחות היא לעשות חזקה ולפיכך יש לקחת שליחים רק מהשבטים שנוחלים ורק את הנשיאים שהם המנחילים ולפיכך שבט לוי לא שלח כי אינם שייכים לעצם הנחלות (משא"כ אם הייתה המטרה אחרת לא היה עניין לשלוח את הנשיאים וגם לא היה נפקמ"נ מאיזה שבט וגם לוי יכולים להיות בזה שייכים כי אף הם יעלו לארץ וא"כ יש לבאר כדי שלא תהיה סתירה למה שנאמר בדברים למה שנאמר בפרשת שלח שמה שאמר להם כאן בפרשת שלח וראיתם את הארץ זה היה בבחינת להראות לבני ישראל שאין המוכר מעכב בכלום כדי שיבינו שאין מעכב ויחזרו בהם מבקשתם כפי המשל, אבל פשיטא שלא זו הייתה מטרת השליחות של משה רבינו, ובה מיושבים כל הדקדוקים והקושיות היטב.

ב) חטא המרגלים שנטו אל דרך הטבעיות ולא בחרו להלך בתמימות אחרי הקב"ה

איתא בפרשה (פ' י"ג פס' ב') "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם. ופרש"י שלח לך לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה תשלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר ותקרבון אלי כולכם כולכם (דברים פ"א פס' כ"ב) ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וכו' חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא יירשוהו. ומוקר דבריו הוא מהמדרש.

ואיתא בגמ' בסוטה (דף ל"ד ע"ב) שלח לך אנשים אמר ר"ל שלח לך לדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו, והיינו דכתיב ויטב בעיני הדבר, ואמר ר"ל בעיני ולא בעיניו של מקום. וכבר העלה הרמב"ן (בפסוק) תמיה עצומה, לפי דברי הגמ' נמצא כביכול שמושה עצמו ח"ו טעה בעניין, שהרי הכתוב מעיד "וייטב בעיני הדבר"? עוד יש לתמוה, מה חטאו המרגלים והלא משה אמר להם יוראיתם את מה היא ואת העם היושב עליה וכו' ואמר להם 'הבמחנים אם במבצרים' ואם כן מה היה עליהם לעשות, הלא לכך כיוונו בשליחותם והיו צריכים לענות לו על כך כפי שנשלחו על כך? וכיון שכן מה היה חטאם ופשעם שאמרו לו 'אפס כי עז העם והערים בצורות גדולות' וכי על מנת שיעידו לו שקר שלחם?

ומכוח הני קושיות יצא הרמב"ן לפרש שישראל באו אל משה כפי דרכם של אנשים שבאים להילחם בארץ זרה שהדרך לשלוח אנשים שיתורו את הארץ כדי לדעת את הארץ ואת מבוא הערים והם יתנו עצה באיזו עיר כדאי להילחם תחילה ומאיזה צד תהיה נוחה להיכבש ועצה זו הגונה בכל כובשי ארצות, וגם משה עצמו עשה

אמורים לכבוש את הארץ בשביל עם ישראל והיאך זה יהיה? אם לא בקנין חזקה. עוד מצינו בגמ' כתובות (דף כ"ה ע"א) בבואכם אל הארץ, אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלוש שנים מרגלים, ת"ל בבואכם בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם" הרי שהייתה ס"ד דיחולו דיני המצוות על הארץ כבר בביאת המרגלים, ואם לא הייתה ביאת המרגלים לשם כיבוש, היאך הייתה חלה דבעינן למיעוטי מדין ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם? ובאמת כבר תמה בזה מרן ב"איילת השחר" ז"ע [שם] דהלא לא הייתה מטרת המרגלים להישאר שם אלא לחזור תיכף א"כ איזו ביאת מקצת הוי בזה? (ויעוין מה שביאר) ברם אם אכן מטרת השליחות הייתה לשם קניין חזקה דהוי קניין כיבוש אתי שפיר.

אלא דלכאורה אין הדברים עולים יפה, עם המבואר בפסוקים (י"ז-כ') "וישלח אותם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים".

הנה מפשטות הדברים נראה דהייתה כאן שליחות של ריגול גרידא ולא של קניין חזקה? ברם אם נתבונן בדברים (פ' א' פס' כ"ב) כתיב ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא עליהם ופרש"י: ותקרבון אלי כולכם בעירבוביא וכו', ואת הערים אשר נבוא עליהם תחילה לכבוש וכתוב וייטב בעיני ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט".

הנראה בזה דמטרת האנשים שבאו למשה בעירבוביא שלא כראוי הייתה שונה לחלוטין, הם ביקשו רק לרגל את הארץ כדי לדעת איך היא ואיך יוכלו לכבוש אותה כדרכו של עולם, ולזה משה רבינו לא אבה כלל, אלא שרצה להראות להם שמבחינת המקום אין כל עיכוב כדי שיבינו שאם המוכר אינו מעכב אותה היא שאין חשש של רמאות בדבר, וכפי שרש"י עצמו מביא וז"ל "וייטב בעיני הדבר, בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות? משל לאדם שאומר מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לניסיון? אמר לו הן, בהרים ובגבעות? אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסה. מעתה אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא חזרתם בכם".

ולפי"ז יש לומר שגם בעת שמושה שלח את המרגלים לא שלח אותם לשם ריגול בעלמא שעל זה יש להם לסמוך על השי"ת שיביאם לארץ טובה ושתהיה ברת

למקום ובדעתו לקנות שם כל מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב אלא לשבר שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכום ישראל בחרב" וצ"ע אם היו הולכים כפי הנהגת הבורא לא היו צריכים כלל לכלי זין, למה מלכתחילה הצטיידו בכלי זין והלא יש להם את הענן ועליהם ללכת אחרי הענן לאשר יולכים וממילא אין להם לחוש כלל לשום מלחמה, וזה שהוצרכו מיד כשיצאו להצטייד בכלי מלחמה אומר דהקב"ה אינו רוצה שיתנהלו בהנהגה ניסית אלא בדרך טבעית, א"כ למה כעת יש טענה עליהם? ואולי כיון שהבורא שיודע כל התעלומות שלא יוכלו להתנהל בהנהגה על טבעית לפיכך נתן להם להצטייד כדי שלא יוותרו חסרי אונים באמצע המדבר אם לא יוכלו להישאר בהנהגה על ניסית)

יש לעיין בדברי רש"י "אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין" אמאי לא, והרי בכל מלחמה וכיבוש צריכים להילחם בכלי נשק כדרך המלחמה, עם כל תכסיסי מלחמה כי אין סומכין על הנס, וכפי שכתב ברמב"ן הנ"ל דמשו"ה שלח משה את המרגלים.

לבאר העניין יש להקדים גמ' בברכות (דף ס' ע"א) הנכנס להקין אומר יה"ר מלפניך ה' אלוקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני וכו', לפי שאין של בני אדם לרפאות אלא שנהגו (פירש"י): כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים) אמר אביי לא לימא איניש הכי, דתני ר' ישמעאל, ורפא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות.

וצ"ב מפני מה סברה הגמ' שאין דרכן לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים, ואף לר' ישמעאל נאמר רק שניתנה הרשות לרופא לרפאות אבל אין זו חובה? ברם יבוארו הדברים ע"פ דברי הרמב"ן (פר' בחוקותי פר' כ"ו פס' י"א) "הצדיקים בזמן הנבואה בחלותם לא היו דורשים ברופאים רק בנביאים, ובהמשך דבריו כתב "ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה', אחר שהבטיח והסירותי מחלה מקרבך וכו', והוא מאמרם, שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו ברפואות וה' הניחם למקרים הטבעיים, וזו היא כוונתם באמרם, ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שניתנה רשות לחולה להתרפאות אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות, כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת ה' שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו וכו', ועל כן האנשים הניצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף, יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, כאשר אמרה, כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, מדעתו שכן יהיה, אבל ברצות ה' דרכי איש אין לו עסק ברופאים" עכתי"ד יעו"ש.

נראה מדברי הרמב"ן שיש שתי הנהגות בבריאה, יש את מצב האמונה המוחלטת בבורא ובזה ישנה הנהגה

כך כששלח מרגלים לרגל את יעזר (יעוין לקמן פרק כ"א פס' ל"ב) ואף יהושע בן נון שלח שני מרגלים (למרות שראה את רעת המרגלים בשליחות הקודמת ואת העונש הנורא שבא עקב זאת) ועל כן היה טוב בעיני משה כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס אבל יצוה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארום וכו', ולפיכך משה נמלך בשכינה ונתן לו ה' רשות ואמר לו שלח לך אנשים, הוחטא שלהם היה במה שביקשו ושאלו הם עצמם לשלוח מרגלים וכדכתיב בדברים ותקרבון אלי כולכם.

ומסיים הרמב"ן וז"ל "ועל דעת רבותינו (שהביא רש"י דהחטא היה בעצם שליחת המרגלים) חטאו באומרם נשלחה אנשים לפנינו, בעבור שהם רואים את ישועת ה' אשר יעשה להם תמיד, והיה להם ללכת אחרי הענן אל אשר יהי שם הרוח ללכת, ומשה קיבל מהם למלאות תאוותם ויהיה טעם "ווייטב בעיני הדבר" שסבלתי דעתכם והוריתי לעשותו וה' צוהו שישלח וכו', כעניין שנאמר בשמואל (פר' ח' פס' ז') "שמע בקול העם לכל אשר אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוד עליהם" יעו"ש היטב.

תורף דבריו נראה, שהיה על עם ישראל להלך בתמימות אחרי הענן כאשר ראו ניסים גלויים על כל צעד ושעל, אך שהשכינה אינה מותירה אותם רגע אחד לפגעי המציאות, וכל הנהגתם היא למעלה מהטבע, ועל כן צריכים הם להלך בדרך העל טבעית, והטענה הייתה שהשפילו עצמם להלך בדרך הטבעית.

ברם א"כ צ"ע, דאם יש טענה על עם ישראל ולחטא נחשב מה שביקשו למה הוטב הדבר בעיני משה עוד לפני שציווהו על כך השי"ת? עוד יש לתמוה, אך יהושע עצמו כשל לאחר שראה את חומרת העניין ושיש בזה למעשה מורת רוח מאת השי"ת ולפיכך נכשלו המרגלים ונסבב מכך שהוצרכו להישאר במדבר עוד 38 שנים? אלא מאי צריכים לומר שאין בזה עבירה, כפי שהרמב"ן עצמו אומר שאין סומכים על הנס, למה א"כ הייתה על עם ישראל שלא הלכו אחרי הענן, וא"כ ממ"נ צ"ב, אך צריכים לנהוג בדרך התמימות וזו ההנהגה למה משה ויהושע עצמם לא הלכו בזה ואם צריכים לאחוז בדרך ההשתדלות מה הטענה על עם ישראל?

וב"זהב מודכ"י (להגר"מ אלפינט זצ"ל) כתב לבאר הדברים דהנה בפרשת דברים (פ"א פס' ח') על הפסוק "באו ורשו את הארץ" כתב רש"י ז"ל "ואינכם צריכים למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין והוא מהספרי וז"ל "כשאתם נכנסים לארץ אין אתם צריכים לכלי זין אלא קובע דיופטרין ומחלק"*) עכ"ל

(*) **במאמר המוסגר**: וצ"ע דבריש פרשת בשלח (שמות פר' י"ג פס' י"ח) "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" ופרש"י וחמושים אין חמושים אלא מזויינים וברש"י ישן הוסיף שם, לפי שהסיבתן במדבר גרם להם לעלות חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחומושים להם כל מה שצריכים אלא כאדם שעובר ממקום

שבדרך הטבע יש חיוב מעיקר הדין לשלוח מרגלים ולא לסמוך על הנס. ובזה יש גם לבאר את חטא המעפילים, לאחר חטא המרגלים, כשרצו לעלות אל ההר ולכבוש את ארץ ישראל, ועל כך אמר להם משה רבינו "והיא לא תצלח" דלאחר שבני ישראל הכירו בחטאם רצו לחזור להנהגה העל טבעית וחשבו שתתקבל תשובתם ויחזרו לכך ויוכלו לנצח את אנשי הכנעני במלחמה אעי"פ שהכנעני יותר חזק מהם, אבל משה הבהיר להם שכבר איבדו את השעה והם המשיכו על עצמם הנהגה טבעית ולפיכך בדרך הטבע לא יוכלו לנצח את הכנעני ולכן אמר להם והיא לא תצלח דמכאן ואילך לא יוכלו להילחם אלא בציווי השי"ת.

והנה איתא בגמ' בתענית (דף כ"ט ע"א) "ויבכו העם בלילה ההוא, אמר רבה אמר ר' יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חניס ואני קובע לכם בכיה לדורות, חרב בית המקדש בראשונה וכו' ובשניה". וצריך ביאור מה השייכות בין חטא המרגלים לחורבן הבית?

וצ"ל דאם היו ישראל בהנהגה על טבעית לא הייתה יד כל אומה ולשון יכולה לשלוט על בית המקדש, רק בדרך של הנהגה טבעית אפשר להחריב את בית המקדש אבל אם הייתה הנהגה על טבעית נמשכת לא היה חרב בית המקדש לעולם, ועל כן אילו לא חטאו בחטא המרגלים והיו מקבלים את הנהגת ה' העל טבעית ולא שולחים מרגלים היו נכנסים לארץ ישראל בהנהגה שמעל הטבע ולא היה יכול להתרחש חורבן הבית ובני ישראל לא היו גולים מעל אדמתם [עד עת הגיע התכלית האמיתית]. אבל לאחר שבני ישראל הצטרפו אל המרגלים ואימצו את השקפת המרגלים שעל פי דרך הטבע אי אפשר להכניע את כל יושבי ארץ כנען מרגע זה נכנסו להנהגה טבעית ונפתח הפתח לחורבן שני הבתים והגלות.

ובזה רצה בזהב מרדכי לבאר את דברי הרמב"ן הנ"ל, שלדעת רש"י והמדרש היה החטא בעצם שליחת המרגלים, ולכאורה לא יובן והלא הסכים הקב"ה עמו וציוה את משה "שלח לך מרגלים" ברם כבר אמר הקב"ה כשביקשו בני ישראל למנות להם מלך "שמע לקול העם לכל אשר יאמרו לך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוד עליהם" ולכאורה עוד בטרם נבין את הראיה צריך להבין את הכתוב בשמואל, דבפשטות הפסוקים סתרו אהדדי, דבשמואל כתיב "שמע בקול העם וכו' כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוד עליהם" ואילו בפרשת שופטים כתיב "שום תשים עליך מלך" ויש להבין, דלפי דברי הפסוק בשמואל נראה כי בקשת העם נקראת בגידה במלכות שמים ואילו בכתוב בפרשת שופטים נראה דאיכא מצוה וגם מוני המצוות כרמב"ם וכו' מנו את המצוה להשים מלך על ישראל בכלל המצוות?

והנראה לומר דכך כוונת הפסוק בשמואל דבאמת אם הייתה הנהגת כלל ישראל בהנהגה עליונה למעלה

למעלה מדרך הטבע של "אני ה' רופאך" ואין צורך כלל לרופא אבל כשאדם מנהיג את עצמו בדרך הטבעית בה נזקק הוא לרפואות ומתנהג בדרך הטבע, אז יש כבר צורך ברופא כי במצב של הנהגה טבעית התקבלה הלכה שניתנה רשות לרופא לרפאות.

לפי זה יתבאר דברי הספרי ורש"י הנ"ל דאם היו כלל ישראל בדרך של הנהגה מעל הטבע שהם ענני הכבוד מן ובאר ומתקיים בהם הפסוק, שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה, בהנהגה זו לא חל הכלל של אין סומכין על הנס כי הם נמצאים בהנהגה על טבעית והנס אינו סתירה למצב הזה. הכלל הזה נאמר רק למי שמתנהג בהנהגה טבעית לו אסור לסמוך על הנס, לכך לעם כזה אסור לסמוך על הנס במלחמה וצריכים להכין את המלחמה כפי שנהוג בעולם, לפיכך נאמר כאן שאם לא היו שולחים את המרגלים לא היו ישראל צריכים כלל להילחם על כיבוש הארץ ולא היו צריכים לכלי זין כי בהנהגה על טבעית הכל מתנהל למעלה מהטבע ובהנהגה הזו אין כל צורך לכלי נשק (כפי שמצינו שבמלחמת יריחו על ידי תקיעת השופרות נפלה חומת יריחו).

ברם ברגע שאמרו ישראל "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ" יצאו מהנהגה המיוחדת שלמעלה מדרך הטבע וירדו לדרך הטבע כי על ידי זה שרצו ללמוד טכסיסי מלחמה ולא סמכו על הנהגת השי"ת נהפכה עליהם ההנהגה לטבעית, כפי שמצינו לגבי ההזקקות לרפואות דחולה שנהוג עצמו ברפואות ואינו סומך על "כי אני ה' רופאך" אז ה' מניחו למקרי הטבע וצריך הוא לרופא כדי להתרפא ממחלתו. לפיכך אמר משה רבינו "וייטב הדבר בעיני" דלאחר שירדו לדרך ההנהגה הטבעית אין ברירה אחרת רק לשלוח מרגלים כפי הנהגת העולם כי אין סומכין על הנס, ברם לא היה הדבר נוח בעיני המקום, ולפיכך אמרו בגמ' בסוטה (דף ל"ד ע"ב) "וייטב הדבר בעיני ולא בעיני של מקום" כי רצון השי"ת היה שימשיכו להתנהג בהנהגה שמעל הטבע בה אין צריכים למרגלים ולתכסיסי מלחמה.

ולפי"ז מיושבות היטב, אמאי אצל משה רבינו לא היה חטא אם לא כן היה רצון השי"ת, דלאחר שירדו ישראל להנהגה טבעית היה חייב על פי דין לשלוח מרגלים דעתה חייל הכלל שאין סומכין על הנס וצריך לשלוח מרגלים כדרך כל עורכי מלחמה, והחטא היה רק אצל בני ישראל שלא רצו להמשיך על עצמם הנהגה על טבעית, אחר שראו שהקב"ה מנהיגם מעל הטבע עם ענני כבוד מן ובאר, וזה מה שכתב הרמב"ן דחטאם היה שאמרו, נשלחה אנשים לפנינו ויתורו את הארץ, אחר שראו את הנהגתו של השי"ת בתמידות מעל דרך הטבע והיה עליהם ללכת אחרי הנהגת הענן אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, דבהנהגה על טבעית סומכים על הנס.

וכיון שכבר נהג משה עמו על פי דרכי הטבע לפיכך שלח מרגלים לרגל את יעזר, וכן יהושע שלח שני מרגלים לפני שנכנס לארץ ישראל ולא נמלכו בבוא יתברך אם צריכים כלל לכך, דלאחר שכבר ירד עם ישראל להנהגה

יזכו לראות את הארץ, אע"פ שנשבע לאבותיהם להביאם לארץ, והשבעה תתקיים בבניהם אחריהם שלא מרדו בו. אם כן למה הוצרך הפסוק להוסיף לאחר כל זה "וכל מנאצי לא יראוה"? עוד צריכים להבין את כוונת רש"י "לא יראוה, את הארץ" מה כיוון לומר בזה, אטו לא מובן כי הכוונה לארץ ישראל?

והנה ברמב"ן ביאר, כי וכל מנאצי לא יראוה בא בתור נתינת טעם על מה שקדם, לומר אם יראו את הארץ. ולכאורה הוא ביאור העניין, למה נענשו שלא יראו את הארץ, על כך אומר הפסוק שכך הוא עונשם של מנאצי ה' שאינם זוכים לחיות בארץ ישראל. ותמה בזה ב"יאור החמה" (להגאון הצדיק רבי זונדל קרויזר זצוק"ל) דאם כך היא מידת הדין שעונשם שלא יראו את הארץ, שבעה חמורה זו למה? והרי כל חטא שיש לו עונש כך מידת הדין שיקבל את עונשו ואין צריכים לכך שבעה שיקבל את העונש?

עוד יש לתמוה, איזה עונש היה לאותם אלו מנאצים והרי הם עצמם מאסו בארץ ישראל ובשבילם אין זה כלל עונש (רק לכל אלו שלא ניאצו ואפילו הכי הפסידו את ארץ חמדתם, שהרי נגזרה הגזירה על כל אלו שמבן עשרים עד ששים שלא יכנסו לארץ, בין אם היו בעצת מרגלים ובין אם לא היו, עתה סובלים המה בשל חטאי האחרים, עבורם זהו עונש כבד ביותר ולזה צריכים שבעה, שאף אלו שלא חטאו יענשו והקב"ה לא יוותר להם אפילו אם יעשו תשובה, ואלמלי השבעה היה מקום שהקב"ה יקרע את גזר דינם).

עוד יש לתמוה, למה צריכים להוספת טעם למה שכבר נכתב לעיל, כי כל האנשים שכבר ראו את כבוד ה' כאשר עשה את כל האותות והמופתים במצרים ובמדבר ולמרות הכל ניסוהו עשר פעמים ועכ"ז הם אינם מאמינים בקב"ה, וכי אלו אינם בגדר מנאצים שראויים לעונש חמור, למה צריכים לתוספת זו?

ומכוח כל הקושיות הללו, רוצה ספר "אור החמה" לבאר את דברי רש"י, דלפיכך כתב לא יראוה שהכוונה היא על ארץ ישראל ותמוה הוא, דמה צורך יש בהוספה זו, אטו לא ידעינן דהכוונה לארץ ישראל? ונראה דרש"י רצה לומר בזה מפני מה נענשו בעונש זה שלא יבואו לארץ ישראל, מהי כאן מידת העונש? ע"ז מתבאר כי ארץ ישראל היא מקום השראת השכינה וגילוי כבוד ה', ולפיכך כל אלו שמנאצים את ה' אינם ראויים לראות את כבוד השכינה ששייכת לארץ ישראל, אי"כ זו היא נתינת הטעם לעונש.

ולפי"ז באמת אין זה בגדר פסק דין עונש לאלו שמנאצים את ה', אלא זהו ביאור הטעם למה הקב"ה שולל מהם ע"י שבעתו את הכניסה לארץ ישראל, כי היא ארץ שבה יש גילוי כבוד שכינה, ואין זה מן הראוי שאילו שמנאצים וממעטים את כבוד השכינה שיזכו לראות בכבוד השכינה, ולפי"ז מתורצות כל הקושיות שהבאנו לעיל כמין חומר, ודו"ק היטב.

מדרך הטבע לא היו צריכים כלל למלך, שכן הנהגה זו שייכת לאומות שמתנהגות בדרך הטבע וחייבות מלוכה דאם לא כן איש את רעהו חיים בלעו, אבל בני ישראל הם מעל הטבע ואינם צריכים כלל להנהגה טבעית של מלוכה, אבל ברגע שבני ישראל החליטו שאינם רוצים בהנהגה עליונה זו חייבים הם למלך, כי יורדים הם למטה מהנהגה עליונה להנהגה טבעית, ובהנהגה זו ישנה למצוה להמליך מלך על ישראל ואי אפשר בלא מלך, אבל התביעה של הקב"ה מעם ישראל למה לא ביקשתם הנהגה עליונה על טבעית וזה מוכיח שמאסתם אותי ממלך עליכם.

אלא דמכל מקום יש להבין את הדמיון שהביא הרמב"ן בין מעשה דשמואל לחטא המרגלים, והלא בחטא המרגלים נחשב לחטא מתחילתו ועד סופו, ואילו מעשה דשמואל אין נראה שזה חטא מתחילתו ועד סופו? ברם באמת אין זו קושיא כלל, כי כל החטא של המרגלים כי היו כבר בהנהגה על טבעית של המן והעננים והיה עליהם להמשיך את ההנהגה הזו ובכה"ג כבר לא היו צריכים לטכסיסי מלחמה, ברם לאחר שירדו מהנהגה העל טבעית נכנסו למהלך טבעי בו נזקקים לדרכי הטבע ושוב התורה לא תסמוך על הנס, לפיכך אומר הרמב"ן שלאחר בקשת בני ישראל לשלוח מרגלים נכנסו למהלך כזה ולפיכך ציווה אותו שלח לך וזה ממש דמי לצייווי המלך שנתחדש לאחר שכבר נכנסו להנהגה טבעית דמעתה כבר אין דרך אחרת וצריכים למנות עליהם מלך. ולפיכך אמר הקב"ה לשמואל "שמע בקול העם לכל אשר יאמרו לך"

ובזה יתבאר היטב דברי הפסוק בתהילים "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועה לבב הם והם לא ידעו דרכי" דעיקר חטא המרגלים היה שלא ידעו את דרכי הקב"ה שהתנהג במדבר עם עם ישראל בדרך שלמעלה מהטבע ואילו הם חשבו להתנהג בדרך הטבע, וזהו אשר לא ידעו דרכי ודו"ק היטב.

ג) הפחותים מכ' שנים שהביאו שתי שערות והיו בעצת המרגלים האם נענשו?

איתא בפרשה (פר' י"ד פס' כ"א כ"ב כ"ג) "ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה".

ובפרש"י: ואולם, כמו אבל זאת אעשה להם. חי אני, לשון שבעה. כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ, כך אקיים להם, כי כל האנשים הרואים וגו', אם יראו, לא יראו. לא יראוה, את הארץ".

והדברים צריכים ביאור רב, הקב"ה מודיע לעם ישראל כי הוא נשבע בכבודו, כי כל אלו שראו את כבוד ה' במצרים ולמרות הכל לא האמינו בו וניסוהו עשר פעמים וגם אחרי כן אינם מאמינים לו, שבשל זה לא

ולפי שהיו אבלים עד מקצת יום ט"ו באב לא חזר הדיבור. ברם רשבי"ם הביא מדרש איכה, יום שבטל בו החפר, דאמר ר' לוי, כל ערב ט' באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור, והיו חופרין וישנן בו וכו' יעוי"ש.

והקשו בתוס' כמה וכמה קושיות על המדרש הנ"ל, שלא מתו בשנה האחרונה: (א) אם מתו קודם, למה לא התייחד הדיבור מאז על משה? (ב) מה השמחה שיש להם על זה שמתו כבר בשנה שעברה. (ג) שנה אחרונה למה חפרו קברים, והרי ידעו על עצמם שלא היו מפקודי המניין של משה ולא היה להם למות?

לפיכך פירשו בשם ר"ת דבשנה האחרונה היו ט"ו אלף ופרטרוט שראויים היו למות והתבטלה מהם הגזירה ועל כך הייתה השמחה וכיון שראויים היו למות לא התייחד הדיבור עליהם ולכך חפרו קברים כיון שלא ידעו אם ימותו עד יום ט"ו באב. ברם תוס' הקשו עליו דהרי נאמר בפסוק "ולא נותר מהם איש מלבד כלב בן יפונה ויהושע בן נון"?

ברם אומר מרן הגרי"ז, דלפי דברי המדרש רבה שהובא לעיל, דאף אלו שפחותים מגיל כ' שנים נגזרה עליהם הגזירה, א"כ יש לומר דבאמת כל אלו שהיו מגיל כ' ועד ששים שנים מתו, דעליהם הייתה השבועה שלא יראו את הארץ (וכיון שהיה גזר דין עם שבועה לא התבטלה הגזירה מהם כלל), אבל אילו שהיו פחות מכ' שנים והביאו שתי שערות והיו בכל העצה ואף עליהם הייתה הגזירה כלפיהם התבטלה הגזירה.

ובזה מיושבים כל קושיות התוס', דכיון שאף הם היו בכלל הגזירה לפיכך כל עוד לא התבטלה לא התייחד הדיבור עליהם, וכיון שהיו בכלל חפרו קברים לעצמם כי לא ידעו שבטלה הגזירה, והשמחה הייתה על כך שחלק מאילו שנגזרה הגזירה פלטו מכלל הגזירה, ומכל מקום כל אלו שהיו מגיל כ' ועד ס' מתו ולא נותר מהם איש.

ולדברי מרן הגרי"ז יש לומר, דכל אלו שהיו מבני י"ג ומעלה (וכן אפשר דאף אלו שהיו מעבר לסי' שנים והיו עמם בעצה הרעה), כל אלו שהיו בכלל העצה באמת איש מהם לא מת, אף שהיו ראויים למות, ומה שלא מתו בשנה האחרונה כי היה תנאי בשבועה "אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחת"י ובספרא מבואר דגבול שם הקב"ה, דכל זמן שהוא באף אינם באים אל הנחלה, משמע מינה דכאשר ינוח חרון האף יוכלו לשוב אל הנחלה.

והנה הרמב"ן ז"ל ביאר אמאי לא הועילה תשובה לבטל הגזירה, משום דהייתה זה גז"ד עם שבועה שאינו נקרע. ומבאר מרן הגרי"ז דחילוק יש בין אלו שהיו מבני כ' ומעלה עליהם הייתה השבועה בלא כל תנאי ולפיכך לא התבטלה הגזירה מהם כלל, אבל כלפי אילו שהיו פחותים מבן כ' והביאו שתי שערות והיו בעצה הרעה, בהם הייתה שבועה על תנאי, שכל עוד יש חרון אף לא תתבטל הגזירה, אבל ברגע שינוח חרון האף תתבטל

וראייתי בחידושי מרן הגרי"ז הלוי זי"ע ד"וכל מנצאי לא יראוה" זה עניין בפני עצמו, וקאי על כל אלו שהביאו שתי שערות והיו פחותים מגיל כ', אם היו בכלל עצת המרגלים נתפסו בגזירה שלא יכנסו לארץ. והכי איתא במדרש רבה (שלח פרשה ט"ז אות כ"ג, ואולם חי אני) "מבן עשרים ועד ששים שנים, בין היה עמהם בעצה ובין לא היה עמהם בעצה לא היה נכנס, פחות מן עשרים ולא הביא שתי שערות, בין שהיה עמהם בעצה ובין שלא היה עמהם בעצה היה נכנס. ואם הביא שתי שערות והוא פחות מכ', אם היה עמהם בעצה לא היה נכנס". ולפי זה כוונת הפסוק, וכל מנצאי לא יראוה, לומר דלא רק כל אלו שהיו בכלל אלו שנמנו במניין לאחר יציאת מצרים נענשים, אלא אף כל אלו המנצאים אף אם אינם בכלל כ' שנים כיון שהיו בכלל העצה הרעה לפיכך נתפסים הם בעון.

ובזה יש לבאר את הכתוב בפר' דברים "וטפכם אשר אמרתם וגו' ובניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבואו שמה" כלומר ההבטחה היא רק על אותם אלו שלא ידעו טוב או רע, כלומר אותם קטנים שעדיין לא הביאו שתי שערות ואינם בכלל ברי דעת, עליהם יש את ההבטחה שיבואו אל ארץ ישראל, אבל כל אותם גדולים שכבר הביאו שתי שערות ובאו לכלל דעת בהם הדבר תלוי, אם היו עמם באותה עצה או לא. דאם היו עמם באותה עצה, אף אם לא היו בכלל כ' שנים לא נכנסו לארץ ישראל. זה תורף דבריו יעוי"ש.

ויש לעיין, מה דינם של אותם אלו שהיו למעלה מששים והיו בכלל העצה הרעה, אם גם עליהם הייתה הגזירה שלא יכנסו לארץ ישראל, דלכאורה מאי שנא, דכפי שהמפקד לא הגביל את אלו שלמטה מגיל כ' שהיו בכלל העצה, גם למעלה משישים נכנסים לכלל הגזירה, שהרי אף הם מנצאים את הקב"ה ומאי שנא. ומה שלא נקטו להדיא, משום דעיקר החידוש היה דאף אילו שלכאורה נחשבים כקטנים כלפי דיני שמים נענשו כיון שהיו בגדר ברי דעת, על אחת כמה וכמה שלמעלה מבני ששים יענשו, דמגיל כ' ומעלה אין מגבלה כלפי דיני העונשים.

ברם יש לתמוה מגמ' ערוכה בב"ב (דף קכ"א ע"ב) "אמר רב אחא בר יעקב, לא נגזרה גזירה, לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים, לא על פחות מבן עשרים דכתיב "מבן עשרים שנה ומעלה" ולא על יתר מבן ששים, גמר "ומעלה ומעלה" מערכין, מה להלן יתר מבן ששים כפחות מבן עשרים, אף כאן יתר מבן ששים כפחות מבן עשרים". הרי לנו שבכלל הגזירה נכללו רק כל אותם אלו שהיו בכלל הפקודים ולא מעבר להם?

ובאמת בתוס' שם (ע"א תוד"ה יום שכלו מתי מדבר) הקשו על דברי הגמ', לא היו ימים טובים לישראל מחמישה עשר באב, יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר, עד שלא כלו מתי מדבר לא היה הדיבור מתייחד עם משה יעיי"ש, ובתוס' הביאו כי בשנה האחרונה נמי מתו וידעו שכבר כלתה הגזירה, כי כבר כלו כל מתי מדבר

בסיני, והכא עוד לא נאמר מפי הגבורה כל עיקר הך מילתא במה תהיה מיתתו וגם דאין זה בכלל מיתת האמורה בתורה סתם, כיון דעוד לא נשלמה פרשת מחלל שבת כלל וצ"ע.

ופשטות דבריו נראה, דמה שקיימ"ל גבי מיתת סתם היינו שכך קיבלו חכמים שכל מיתתה שלא תתפרש יותר בכה"ג הוי מיתתו בחנק כי אין אתה יכול למושכו למיתת חמורה יותר למי"ד דחנק הוי מיתתה הקלה ולפיכך תפסינן דהוי חנק, ואי לא הוי קלה ילפינן לה מגז"ש, והוי כמו מפורש בתורה שמיתתו בחנק, אבל הכא עוד לא נסתיימה הפרשה בעונשיה ולא שייך לדון בה באמצעה, והלא חזינן דרק עתה נסתיימה הפרשה ללמדנו דהוי מיתתו בסקילה, והיאך יכול לדון אותו משה במיתת אחרת וכל עוד לא נתפרשה הוי כמו לא נתפרש דינו למיתת כלל (ולא דמי לשאר מקומות שכבר נסתיים עניינם ותו לא יתחדש בהם דין אחר של מיתת ובהאי גוונא כבר כלול דין המיתת במות יומת גופא, אבל הכא עוד לא נתבאר מה שם המיתת שלו ואין אתה יכול לתת לו מיתת שהרי אם נתת לו מיתת שאינה כדן לא נתכפר כלל במיתתו) וזוהי תמיה עצומה וצ"ע. (ובמשמרת החיים האריך בזה למעניתו כדרכו, אך קצרה היריעה להביא את דבריו).

ה) מחלל שבת בצנעה מניין שאינו בחנק?

ובעצם תירוץ התוס' דספיקו של משה רבינו היה אם להחיל דין עובד עבודה זרה על המקושש ומיתתו בסקילה או דחנק כשאר סתם מיתת בחנק, תמה מן הגרעק"א ז"ע (בגלה"ש) דאם אכן יש מקום לדון את המקושש כמחלל שבת בפרהסיא כיון שחילל שבת בפרהסיא אם כן מניין לנו באמת שכל מחלל שבת בצנעה אינו נידון בחנק, דמחלל שבת כזה הוי בחנק כסתם מיתת דהוי בחנק אבל מקושש הוי בפרהסיא ומדן עובד ע"ז יש לדון אותו לסקילה ועתה אכן נתברר למשה מפי הגבורה שאכן מקושש דינו כע"ז ולפיכך נידון בסקילה, אבל סתם מחלל שבת דהוי בצנעה הוי בחנק?

ונראה מכל זה דהיה פשוט לגרעק"א דמעשה מקושש היה בפרהסיא ולפיכך תמה לימא מדן מחלל שבת בפרהסיא נידון אבל היכא דלא הוי בפרהסיא הוי בחנק. וצ"ע דזו מניין, ודילמא הוי המעשה בצנעה דזה שהיו עדים בדבר אינו אומר דהוי בפני עשרה מישראל (ובלאו הכי כל מחלל שבת בצנעה דממיתין אותו מיירי בהתראה של שנים וחשיב צנעה).

והנה בעניין חילול ה' דן בתבואות שור (יור"ד סימן ב') על פי דברי הר"ן בסנהדרין (ע"ד ע"ב) דמי שעושה עבירה בפני ישראל ויודע שיתפרסם הדבר ברבים חשיב הדבר כאילו עשה את המעשה שלו בפרהסיא ולהכי החמירו בשעת השמד שאף בצנעה חייב למסור את נפשו משום דשעת השמד חשיב כפרהסיא אחרי שיתפרסם הדבר שהועילה גזירת השמד, ולפי"ז יש לדון דמעשה דמקושש אף אם היה בצנעה, הרי לאחר שהתרו בו ולא פרש מעבירה וגם הותרה למיתת והתיר

הגזירה ובשנת המי נח חרונו של הקב"ה ולפיכך התבטלה מהם הגזירה ודו"ק היטב.

ד) האם דין סתם מיתת בחנק שייך בפרשת מקושש?

איתא בפרשה (פ"ו ט"ז פס' ל"ב) **"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו".**

ובפרש"י: המוצאים אותו מקושש שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו, כי לא פורש מה יעשה לו, לא היו יודעים באיזו מיתת ימות, אבל יודעים היו שמחלל שבת במיתת" וזה שהוא במיתת משום שנאמר להם הפסוק מחלליה מות יומת, אלא שלא גמרו לאיזה מיתת נאמר הדבר.

והנה זה שיכלו להתרות אף שלא ידעו לאיזו מיתת: משום דאתי כשיטת רבנן דפליגי על ר' יהודה דלא בעינן להתרות באיזו מיתת אלא די שיתרו בו שחייב מיתת, ולפיכך יכולים היו להתרות במקושש שדינו למיתת וכיון שהתרו בו חייב היה מיתת, אלא שלא ידעו באיזו מיתת ידעו אותו, עד שהקב"ה מסר דין מחלל שבת שהוא במיתת סקילה כפי שנאמר בפרשה, ברם לר' יהודה דבעינן להתרות במיתת המסוימת, לא היו יכולים להמיתו כלל כיון שלא הייתה כאן התראה, אלא שמיתת זו הייתה מדן הוראת שעה.

והנה בתוס' (בסנהדרין ע"ח ובב"ב קי"ט) תמהו מה היה הספק של משה באיזו מיתת לדונו והלא כתיב מחלליה מות יומת, וקיימ"ל דסתם מיתת האמורה בתורה הוי מיתת חנק (סנהדרין נ"ב ע"ב) ותירצו דנסתפק משה רבינו אם יש לדונו בחנק דכל עוד לא נסתיים דינו באופן שונה הוי דינו בחנק, או דילמא דמי דינו לעובד ע"ז כדאיתא בגמ' בחולין (דף ה' ע"ב) דמחלל שבת בפרהסיא חמור כעובד ע"ז.

ותמה על זה מרן הגר"ז הלוי ז"ע [בחיבורו על התורה] וז"ל "וצ"ע דלכאורה היה נראה דלא היה שם ספיקא דדינא כלל, רק שעדיין לא נאמר כל עיקר הך מילתא מפי הגבורה באיזו מיתת הוא חייב, וזהו פירושא דלא היה יודע וכו', כמו גבי מגדף דאמר בסנהדרין (דף ע"ח) דלא היה יודע משה אם חייב מיתת כל עיקר, דפירושו הוא דלא נאמר עד ההיא שעתא חיוב מיתת במגדף, א"כ הרי ודאי דפטור היה, כיון דהחיוב מיתת נתחדש רק אח"כ, וכמבואר התם דהחבישה והמיתת הוראת שעה הי' משום דכל חיובו נתחדש רק אחר כך, והכי נמי נאמר במקושש, עד ההיא שעתא נאמר מפי הגבורה רק דמחלל שבת חייב מיתת אבל באיזה מיתת ימות לא נאמר, וצריכים היו לדיבור מיוחד ע"ז שיתפרש ויתווסף מפי הגבורה דין זה במה הוא נידון, וא"כ מאי שייך הכא הא דכל מיתת האמורה בתורה סתם היא חנק, הלא לאו דינא הוא זה, רק ילפותא על עיקר הדין הנאמר

ידוע מה שאמרו חז"ל בסוטה ל"ד ע"א ובמדרשים שהפירות שהביאו המרגלים היו גדולים מאוד, ששמונה אנשים נשאו אשכול ענבים אחד, ואיש אחד נשא רמון ואחד נשא תאנה, והדבר צריך ביאור רב, שהרי דרי הארץ באותו זמן היו השבעה העמים הארוכים שעשו כל תועבה ובעבור זה הקיאתם הארץ כמ"ש (ויקרא יח, כח) "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה **כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם**", ואם להיות בארץ לא היו ראויים כל שכן שלא היו ראויים שתתן להם יבול מבורך כל כך, שגם הצדיקים של זמנינו אינם זוכים לשפע ניסי כזה, ואם כן כיצד באמת זכו שהיתה להם ברכה כ"כ גדולה בפירות, הרבה יותר ממה שאנו זוכים ברוב השנים.

ונראה לבאר בס"ד, דהנה בפרשת בהר (כה, יח-יט) כתוב "וְעִשְׂיָתֶם אֶת חֻקֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂיָתֶם אִתְּם וְיִשְׁבְּתֶם עַל הָאָרֶץ לְבֶטַח. וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאֶכְלֶתֶם לְשֹׁבְעֵי וְיִשְׁבְּתֶם לְבֶטַח עֲלֶיהָ", ולכאורה לא מובן מה הברכה הגדולה בזה, הא כן הוא הטבע שהארץ נותנת פירות, ואמנם יש גם שנות בצורת ל"ע, אך מ"מ שנה גשומה הוא דבר טבעי ואין זה ברכה כ"כ גדולה, ופירש האור החיים שם: "פירוש **פרי הקצוב בכחה לעשות**, שהגם שנראה פרי הארץ לא נשער כי זה הוא כח הארץ ולא יותר, שהלא תמצא שגער החכם בארץ ועצרה כחה ולא נתנה פירותיה אחר כך כסדר הראשון, והרואה פירותיה אחר גערתו לא קודם יחשוב כי הוא זה כחה".

כלומר: הכתוב דקדק לומר "ונתנה הארץ פריה", דהיינו שתתן פירות כפי כוחה האמיתי, כי לפי כוחה האמיתי של ארץ ישראל יכולה היא לתת פירות משובחים מאוד, כמו הפירות שראו המרגלים, אך הפירות שגדלים בארץ עכשיו הם רק קצת מן הקצת ממה שבכוחה של הארץ לתת.

ובזה ידוקדק הלשון שאמרו המרגלים "וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה", דהיינו שהפירות שהביאו היו כפי כוחה האמיתי של הארץ.

ולפ"ז יבואר מה דמצינו בכתובות קי"ב ע"א (שרמז לזה האור החיים בדבריו) שריב"ל הזדמן לגבלא וראה אשכולות ענבים שהיו נראים לו כעגלים מרוב גדלם, ואמר "ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו", ושנה אחר זה הזדמן לשם ר' חייא וראה אשכולות קטנים יותר שנראו לו כעזים, ולכאורה היה נראה שקללתו של ריב"ל לא נתקיימה לגמרי, שהרי הוא אמר לארץ להכניס את פירותיה לגמרי, ואילו הארץ המשיכה לגדל פירות אלא שהיו קטנים יותר, אכן לפי דברי האור החיים מבואר היטב, דריב"ל אמר הכניסי "פירותיך", דהיינו שלא תגדלי פירות כפי הכוח האמיתי שלך, אך לא אמר לה שלא תגדל פירות כלל.

עצמו למיתה, ואדרבה רוצה היה המקושש שיתפרסם החילול כדי שידעו שדין מחלל שבת במיתה, וכמו שהביאו תוסי' שם בסנהדרין מדברי המדרש דמקושש נתכוון לשם שמים, וא"כ הרי רוצה היה שיוודע שחילל שבת במזיד כדי שידונוהו למיתה וכה"ג הוי פרהסיא.

ברם אם כן אין מקום כלל לקושית הגרעק"א, שהרי כל מחלל שבת בצנעה הוי בפני עדים והתראה והרי יודע שיוודע הדבר וא"כ זה גופא הוי פרהסיא, וא"כ תמיד יהיה דין מחלל שבת בסקילה ומהי התמיה?

ואם כן ברי שהגרעק"א יחלק בין דין מחלל שם שמים דבזה דנו התבוי"ש על פי דברי הר"ן כפרהסיא משום דרק גבי חילול השם שהדבר יתפרסם אח"כ ככה"ג הוי כמבזה את ה' כבר עתה, ולפיכך אין צריכים עשרה בשעת עבירה אלא כל שמביא לתוצאה זו חשיב כחילל ה' בפרהסיא, אבל גבי שבת בעינן שבשעת החילול גופא יהיו עשרה מישראל ואין זה חשיב צנעה ובוה לא יועיל מה שאח"כ יתפרסם הדבר. לפיכך תמה הגרעק"א בכל מחלל שבת בצנעה מניין דדינו בסקילה ודילמא בחנק ומעשה דמקושש הוי בפרהסיא, דמסתמא רצה שיוכרע דין מחלל שבת בכל חומרתו ולפיכך לא פסק לחלל עד שראוהו עשרה אנשים, ועל כן אין לדון מכאן על כל מקום דכה"ג הוי צנעה, ברם במעשה דמקושש פשוט לו דהוי בפרהסיא.

והנה בפירוש רבינו בחיי ז"ל כתיב וז"ל יוהי יתעלה פירש ואמר מות יומת האיש רגום אותו באבנים, כלומר מות יומת שכתוב מחלליה מות יומת פירושו סקילה" נראה מדברי רבינו בחיי דבלימוד עתה נתגלה שעצם חילול שבת הוי בסקילה בכל עניין וזה הפירוש מחלליה מות יומת (ויש לומר דבהכי נסתיימה ונתפרשה פרשת מחלל שבת דעד עתה לא נסתיימה כפי שפירש מרן הגר"ז ועתה הושלמה הפרשה ואתי דין המיתה לא מטעם עובד ע"ז ואין חילוק בין צנעה לפרהסיא) וא"כ לפי זה לא קשיא לכאורה קושית הגרעק"א, שהרי עתה איכא לימוד מפורש גם על כל מחלל שבת בצנעה שהוא בסקילה.

ברם נראה דכוונת מרן הגרעק"א זי"ע הייתה רק לפום תמיהת התוסי' שיש לדון את מחלל שבת מדין מיתת חנק כסתם מיתה, נראה ע"כ דכאלו כבר נסתיימה פרשת מחלל שבת ויש לדון מחלל שבת כסתם מיתה דהוי בחנק, וא"כ אולי הוי פרשת מחלל שבת בפרהסיא פרשה חדשה ושם דינה חמור יותר וממילא כל הקושיא קאי רק לפום סברת התוסי', באם אם אין סוברים כן, בלאו הכי אין תחילה לקושית התוסי', כפי שתמה מרן הגר"ז, וא"כ אתו דברי הגרעק"א כמין חומר, ודו"ק.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

(ו) למה זכו הכנענים לפירות כ"כ משובחים

וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה (יג, כז)

וידוע שהקב"ה משלם לרשעים את כל שכרם בעולם הזה, כדי שלא ישארו להם זכויות לעולם הבא, כמ"ש ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", וממילא מבואר היטב, שמשום זה נתן להם הקב"ה ליהנות מפריה וטובה של הארץ כפי כוחה האמיתי, ולא הגביל את כוחה כלל, כדי שיקבלו בשלימות את כל שכר אריסותם בעולם הזה, ואמנם רשעים אלו לא היו ראויים לנס, אך כאמור, לא היה כאן שום נס, כי לפי טבעה של הארץ אלו הם פירותיה הבינוניים הרגילים, ורק אנו לא זוכים שתתן לנו את כל כוחה מחמת חטאינו, כי אותנו מעניש הקב"ה בעוה"ז, כדי שיהיה כל שכרינו שמור לעולם הבא.

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ז) מצות ביכורים.

א. בפרשת השבוע מתארת התורה את שליחות המרגלים שהסתיימה בהוצאת דיבה על ארצנו הקדושה. הפסוק (במדבר יג, כג) מתאר "וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכַּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֶהוּ בַּמּוֹט בְּשָׁנִים וּמִן הָרְמָנִים וּמִן הַתְּאֵנִים".

רש"י על אתר מבאר על פי דברי חז"ל (סוטה לה, א): "וישאהו במוט בשנים - ממשמע שנאמר וישאוהו במוט איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו, כשם שפריה משונה כך עמה משונה". כלומר שנטילת הפירות היתה חלק מחטאם של המרגלים, שרצו דרך אותם הפירות להוציא דיבה על הארץ.

ידועים דברי רבי מנחם זמבה הי"ד שכתב (חידושי הגרמ"ז סי' ג, עמ' קלא) [וכן הוא בספר אמרי דעת (לר' מאיר שפירא, פרשת כי תבוא, עמ' שמז)]: "איתא בשם האר"י ז"ל [א.ה. אני בעניותי לא מצאתי דברים אלו באר"י ז"ל. וצ"ע], דמצות הבאת הביכורים היא תיקון לחטא המרגלים, דהרי המרגלים הוציאו דיבה על הארץ ומצות ביכורים ניתנה משום חיבת הארץ. והוסיף על זה הג"ר מנחם זמבה זצ"ל דיש

ובזה יש לבאר גם מה שאנו אומרים בברכה מעין שלש "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", ולכאורה קשה איך יכולים בני ארץ ישראל בימינו לומר כן, הלא תהלה לה' ית' אנו כבר זכינו לדור בארץ ישראל ולאכול מפריה וטובה, וידוע מה שכתב בזה הב"ח או"ח סי' ר"ח, אך לפי דברי האוה"ח יש לומר עוד שמה שאנו אוכלים כעת אין זה "פריה" אלא "פירות הגדלים בה", ובקשתינו היא שנאכל מ"פריה" האמיתי, כפי מה שהיא באמת יכולה לתת לפי טבעה, וגם נשבע מ"טובה" האמיתי בשלימות.

ובזה מבואר מה דאיתא בויק"ר ל"ה י': "מעשה בימי שמעון בן שטח ובימי שלומציון המלכה שהיו הגשמים יורדין מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו החיטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב, וצברו מהן חכמים והניחו אותן לדורות הבאים, כל כך למה כדי להודיע כמה החטא גורם", ולכאורה היה יותר נכון לומר "להודיע כמה המצוות גורמות", שעל ידם באה ברכה כ"כ מופלגת ועל טבעית, אלא מבואר שבאמת מה שנעשו החיטים ככליות וכו' לא היה זה נס כלל, כי לפי טבעה של ארץ ישראל באמת אלו הם הפירות האמורים לגדול בה, ומה שבכל השנים לא גדלים בה פירות כאלו זה רק משום שהחטא גרם שהארץ לא תוציא פירות כפי כוחה הטבעי האמיתי.

וזהו גם מה שנתקלל קין "כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת כֹּחָהּ לָךְ", ות"י "אָרוּם תִּפְלַח יֵת אֲרָעָא לֹא תוֹסִיף לְמַתָּן חֵיל פִּירְהָא לָךְ", דהיינו שיש לה כח לתת פירות טובים יותר, אך האדמה לא תוסיף לתת לך את כל כחה, אלא תתן רק מעט מכחה האמיתי, (ולא כמו שהיה אצל אדם הראשון, ששם נתקללה האדמה עצמה כמ"ש "ארורה האדמה בעבורך").

והנה איתא במדרש (תנחומא בובר בשלח סי' ז' וילקו"ש בשלח רמז רכ"ה): "למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן קטן והיה לו אוסיא (פי' פרדס) והיה מבקש לצאת למדינת הים, אמר לאריס אחד שיהא משמרה ושיהא אוכל מפירותיה עד שיעמוד בנו על פרקו ואחר כך נותנה לו, כשגדל בנו של מלך בקש האוסיא מיד התחיל האריס קורא ווי, כך היו ישראל במצרים והכנענים יושבים ומשמרים את ארץ ישראל ואוכלים פירותיה, כיון ששמעו שיצאו ישראל ממצרים התחילו צווחין ווי".

מבואר שהכנענים לא אכלו את פירות הארץ בחינם, אלא בתורת אריסות, שהם שמרו על הארץ וטפחוה עבור ישראל, כדי שכשיבואו ישראל לארץ לא יקבלו ארץ שוממה, אלא ינחלו ארץ שמינה ומלאה מכל טוב, כמ"ש בפ' ואתחנן (ו, י): "וְהָיָה כִּי יִבְיָאָה ה' אֱלֹקֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא בְנִיתָ. וּבְתֵימֵי מְלֵאִים כָּל טוֹב אֲשֶׁר לֹא מְלַאתָ וּבְרַת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתָּ", ובשכר זה קיבלו הכנענים את פירותיה של הארץ.

ממון כיון שלצד הספק שאינו של המוחזק כבר זכה בו אידך, על כן לא הוי ודאי ממון של המחזיק". במילים אחרות, הכרעת המוחזקות אינה הכרעה מוחלטת [ויעויין שם (בסימן ב) שהביא את דברי הנתיבות המשפט שביאר סוגיה חמורה זו. והרבה יש לדון בדבריו. ולא עת האס"ף].

ויעויין בזכר יצחק (סי' נד) שכתב על שאלה זו: "אכן הדרך הפשוט בישוב הדברים הוא, דכל מה דאמרו בסוגיא דתקפו כהן הוא רק בדבר שהקנין הוא מדין התורה, כמו מתנות כהונה דמצות התורה הוא שמקנהו לכהן, וכל שדין התורה נותן שהמוציא מחברו עליו הראיה שוב אין כאן קנין כלל. משא"כ במה שהאדם מוכר בעצמו אין לנו אם הדין הוא דהמוציא מחברו עליו הראיה, דמכל מקום אם הדין [הוא דהוי] מכירה [הרי הוא] נמכר ע"י הבעלים שמכרו. ולזה בהך דביכורים הוא ספק". כלומר, בכדי להכריע בדיני איסורים, צריך שהכרעת הבעלות תהיה מדאורייתא, והכרעת מוחזקות בספק שבין שני אנשים אינה מדאורייתא.

ג. השערי יושר (ה, ו ד"ה ועל פי) כתב: "וביאור הדברים הוא דעיקר הדין של המוציא מחברו עליו הראיה פועל רק לכל הנוגע לענין שליטה והשתמשות, דכן הוא דין תורת המשפטים בספק ממון שישאר הדבר לכל דבר שימוש ושליטת החפץ אצל המוחזק הראשון, אבל באמת המציאות האמיתית לא נשתנה כלום, ואם יבוא אליהו ויברר האמת יוחזר החפץ לבעלים האמיתיים, דלא נפקע קנין הבעלים ע"י דין המוציא מחברו עליו הראיה, וכו', אבל לענין קדושה שאינה באה ע"י כח השליטה והשימוש, אלא שתלוי במציאות הקנין כפי שגלוי קמי שמיא, קדושה כזאת הוי לעולם בספק, אף אם הדין שלא מהני תפיסת הכהנים, שאם בכור הוא לא נפקע זכות הכהנים ממנו, ומה שאבדו כח השליטה לגמרי מחמת דין המוציא מחברו עליו הראיה, דבר זה אינו מגרע כלום שלא יחול איזה דין שסיבתו מחמת הקנין האמיתי" [ויעויין עוד

רמז לזה במשנה בביכורים (פ"ג מ"א) דאיתא שם "אדם יורד בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שבכר רמון שבכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים", הנה מוזכרים כאן השלושה מינים המוזכרים גם אצל המרגלים שאותם הם הביאו מארץ ישראל, והרמז להקשר שביניהן".

על כן חשבתי לדון בענייני מצות ביכורים שהפליגו חז"ל בחביבותה, ותיארו באריכות את סדר הבאת הביכורים וגודל המעמד שהתלווה לכך, עד שאמרו על כך (קידושין לג, א) שחביבים מביאי הביכורים יותר מתלמידי חכמים, שבעלי אומנות מפסיקים ממלאכתם ועומדים בפניהם.

ב. בגמרא (ב"ב פא, א - ב) מקשה הגמרא סתירה בדעת רבי מאיר, שמצד אחד אמר שאדם הקונה שני אילנות בשדה חבירו יכול להביא ביכורים ולקרוא מקרא ביכורים [כיון שנחשב כבעלים גמור שיכול לומר "את האדמה אשר נתת לי ה'"], ומאידך גיסא אמר רבי מאיר שאדם הקונה אילן אחד אינו יכול לקרוא מקרא ביכורים. ומתרתת הגמרא "אמר רבה מאי קושיא דלמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה", ומבאר הרשב"ם (ד"ה מספקא) "מספקא להו - אי קנה קרקע מן הדין או לא והאי דאמרי לא קנה קרקע היינו משום דיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה". כלומר שכיון שיש ספק ממוני האם הקונה קנה קרקע או לא, מעמידים את הקרקע בחזקת המוכר, ואין הלוקח יכול לקרוא מקרא ביכורים.

והקשו האחרונים שהרי הקרקע שייכת למוכר על פי הכרעת דיני הממונות, ואם כן מפני מה צריך הלוקח להביא ביכורים, ואין אומרים שכשם שאינו קורא מספק, כך אין הוא צריך להביא ביכורים. ונאמרו בזה מספר ביאורים: א. החמדת שלמה (סימנים א - ב) כתב "דעד כאן לא אמרינן אי תפיסה לא מהני הוי של הבעלים הראשונים לגמרי רק בממון שאין לו תובעין, דמעולם לא זכה בו וכו', מה שאין כן בשאר

וחילק באופן אחר]. כלומר שיש הבדל בין ספק במציאות שכלפיו נאמרו דיני הכרעה ממוניות, לבין ספק בדין שההכרעה במקרים אלו היא לא ברור אלא רק הנהגה, וכעין דברי השערי יושר, אלא שהשערי יושר כתב כן על כל מוחזקות, ומדברי החלקת יואב נראה שהדברים כנים רק כששורש הדין הוא הלכתי.

***

הערה של תלמיד חכם מופלג שליט"א מנאמני הגיליון שביקש למסור את התגובה לרב בניהו שליט"א וסוכם שיעלה לגיליון.

**ה. לכבוד הרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א
שלום רב וישע רב.**

א. בדבר מה שכתב בסוף דברי תורתו בפרשת בהעלותך, שישמח להערות והארות השלמות או הפניות, בענין מה שכתב שם, בדין פסיקה על פי רוח הקודש ונבואה, ובגדר מה שנאמר לא בשמים היא. הנה באמת צריך לחבר על זה חיבור שלם מלא וגדוש ועב כרס, ואשרי מי שיבוא ויקח את זה על עצמו, ואולי יש כבר מי שעובד על חיבור כזה.

ז. על כל פנים בנוגע למה שהביא בקצרה, יש להעיר לענ"ד כמה הערות והארות.

ח. ב. הנה הביא מה שנחלקו בעל הכפות תמרים עם הרב החיד"א בכמ"ק, בענין אי סמכין לפסוק על פי נביא שלא על פי עדים. ולא ביאר היטב את המחלוקת בניהם. והי' צריך להדגיש שכל הנידון שבו נחלקו הוא, רק בנידון של ברור המציאות היכא שיש ספק של מציאות מה הי' ואיך הי', דזה הוי רק גילוי מילתא מה היא המציאות, וממלא ההלכה ידועה וברורה במציאות זו שהתגלתה על ידי הנביא. אך ברור הוא שגם הרב החיד"א מודה שאין לפסוק הלכה על פי נביא, באם הספק הוא מה היא ההלכה בדבר הזה, מחמת אי ידיעת ההלכה, או שיש בזה מחלוקת מה היא ההלכה. וכל המבואר בגמ' יומא בבירור על ידי המן, הי' הכל רק ברור המציאות היכא שהספק הוא מה הי' במציאות בלבד.

ט. וכדעת הרב החיד"א בחילוק זה כן הוא גם דעת המשנה למלך הל' אישות פ"ט ה"ו.

י. ג. ועוד יש להבהיר, דהנה המהר"ם בן חביב הנ"ל הדגיש בדבריו כמה פעמים, דעל פי שני עדים יקום דבר. משמע מדבריו שכל דבריו הם רק במקומות דבעינן על פי דין ב' עדים, הן להרוג את הנפש, והן להוציא ממון, או בדבר שבערוה. אבל היכא דדי לן בעד אחד כבאיסורין, הנה בזה יתכן שמודה שמהני על פי נביא, או אליהו. דלא גרע מעד אחד נאמן באיסורין, דלא בעינן עדות ובירור של עדים. וכן ס"ל

בדבריו (שם, ח ד"ה ולפי זה). ועולה מדבריו חידוש גדול, שהכרעת המוחזקות בממון אינה ברור אמיתי אלא היא רק היתר השתמשות. [ויעויין משנה למלך (הלכות טומאת צרעת ב, א) שכתב לגבי ספק בהכרעת הדין: "אפשר לומר דכי אגמריה רחמנא למשה דספק נגעים טהור לא אגמריה אלא בספק דמציאות לא בספק דחסרון ידיעה דלא ידעינן הלכתא כמאן דהא לא מיקרי ספק דקמי שמיא גליא ומשום הכי בספק זה דלא ידעינן הלכתא כמאן בשיעורין אזלינן לחומרא].

נמצא מדברי האחרונים ג' מדרגות בביאור דרגת הברור של הכרעה ממונית. מדברי החמדת שלמה מתבאר שהכרעה ממונית בין שני אנשים אינה נחשבת הכרעה ודאית [וכן משמע מדברי החזון איש (אהע"ז לט, ג)]; הזכר יצחק סובר שזוהי רק הכרעה מדרבנן; ואילו לפי השערי יושר אין זה כלל הכרעה, אלא רק היתר השתמשות.

ד. ובדברי החלקת יואב (יו"ד סי' כב, דף נב, א) עולה כעין דברים אלו: "והנראה לענ"ד להשוות המקומות דהנה קיימא לן כרבי אבא (יבמות לז, ב) דקם דינא, ואין הטעם שם מטעם יאוש, דהרי בקטן לא שייך יאוש [ומכאן תמיהה יוצאת על דברי הנתיבות המשפט שהובאו לעיל] רק הטעם דהדין עושהו שלו, כמו ברוב שכיון שמותר לאכול כל אחד בפני עצמו שוב נהפך ונעשה באמת היתר. והכי נמי כיון דהדין חולקים בזה נעשה ודאי שלו מכח הדין, ולכך בספיקא דדינא לא נאמר קם דינא כיון דאין כאן דין וכו', ולכך בקונה שתי אילנות דגם הספק בדין אי קנה קרקע, על כן לא אמרינן קם דינא, ושפיר נשאר ספק". [וכעין דבריו כתב השואל ומשיב (רביעאה, ב רו) והביא אסמכתא מדברי המשנה למלך שהובאו לעיל, וכן חילק בספר המאיר לעולם (סי' יד, דף כז, א), ויעויין באור שמח (ביכורים ב, יג) שדחה תירוץ זה, והאריך ליישב באופן נפלא, וכן האבני נזר (או"ח שמג, ח – ט) דחה תירוץ זה,

יח. חדא. הנה במהר"ם בן חביב מחלק בין אם הדין נפסק על פי מה שאומר הנביא, דבזה לא מהני, לבין אם הדין עצמו פוסק על פי רוח הקודש שיש לו. ומשא"כ החתם סופר כותב שגם על פי רוח הקודש אינו יכול לפסוק את הדין, כפי שהקשה על משה רבנו מהא דפסל את בן המצרי, ולא הועיל בזה רוח הקודש שהי' למשה רבנו. דהנה במהר"ם בן חביב בהמשך דבריו שלא העתיקם, דן בענין מה שפסק משה רבנו בענין הנידון של עבדי גנבת או מכרת. ושם תירץ שאכן משה רבנו פסק הדין על פי אומדנא או רוח הקודש שהי' לו, ורק ענין המן הי' להשקיט את המתלוננים. ולכאורה כן מוכרח לומר בכוננתו בקטע הקודם שהביא, בענין בן לתשעה או בן לשבעה, דכתב שפסק על פי הוכחות והלכות, ומה שייך בזה הוכחות והלכות בלי עדים, דאם הי' עדים מה שייך שלא יסכימו עמו, והרי על פי עדים יקום דבר. ומה שייך להוכיח דבר כזה בלי עדים, ומה הן ההוכחות וההלכות. ועל כרחק שראה הוא עצמו על פי רוח הקודש ממי היא התעברה. ועל כל פנים בהמשך כותב זאת במפורש. וא"כ זה דלא כדברי החת"ס.

יט. שנית, החת"ס מתרץ שם, שמשה רבנו שאני מכל נביאים, ובו לא אמרינן לא בשמים היא. ואילו המהר"ם בן חביב לא חילק בזה. ודבר זה שאצל משה רבנו שאני, כבר הובא בזוהר הקדוש, ואכמ"ל. ובאופן אחר יש לבאר בזה, שדין מלך שאני, ויכול לדון במשפט המלך גם שלא על פי עדים, וממלא למשה רבנו הי' דין מלך. ואכמ"ל ביסוד זה דמלך שאני.

כ. ו. והנה דן בראשונים שלא כדברי המהר"ם בן חביב. אך שכח את התוס' ישנים שם ביומא דמשמע דלא כדבריו בתירוץ על דברי הגמ' בבירור המן. דלעיל מיניה אמרינן בגמ' תניא אידך, גד שמגיד להם לישראל אי בן ט' לראשון ואי בן ז' לאחרון. וכתבו בתו", ועדיין לא גזרו שצריכות להמתין ג' חדשים משום הבחנה, כי לא הוצרכו עדיין, שהמן בודק. מבואר בתוס', דאפשר לסמוך על בירור המן להבחין של מי הולד, ודלא ככפ"ת, דמשה רבינו הכריע מדעתו, והמן רק סייע לפסיקתו, וע"כ דלא אמרינן לא בשמים היא, כיון דהוי בירור המציאות. אכן י"ל דס"ל לתרץ באופן אחר, או שמשה רבנו שאני, או דמלך שאני. והנה אם דין מלך שאני, אזי גם אין ראי' מהרשב"א דפליג לגמרי על דברי המהר"ם בן חביב.

כא. ז. והנה הרבה יש לציין לקמאי ובתראי ואכמ"ל. אך זאת יש לציין לדברי המהר"ם בן חביב בספרו הנ"ל בסוכה ל"ד ב' בד"ה אמר רבי אליעזר. וכן שם בדף ל"ב ב' בענין מחלוקת הרמב"ם והראב"ד על שני הדסים קטומים וכו'. ועוד בשלישית בספרו עזרת נשים הל' אישות ס"י י"ז סק"ע בביאור המשנה ביבמות קכ"ב א'. עי"ש היטב. ויש להאריך בזה עוד טובא ואכמ"ל.

לקו"ש בקונטרס דברי סופרים סימן ה', דשאני איסורין שנאמן בהם עד אחד, ובזה לא גרע גילוי מילתא של ידיעה על פי נביא, יעו"ש באריכות.

יא. ולפי זה נפלו כל ראיותיו של הרב החיד"א כנגד בעל הכפות תמרים. ועל כל פנים יש לסווג כל ראי' וראי' באם הנידון הוא בדבר הנצרך ב' עדים או לא.

יב. ברם יש להעיר, מהא דכתב שם בקו"ש שבענין ספק טומאה מהני על ידי נביא, היות וגם זה בכלל דבר הנצרך בו רק עד אחד. ומעתה מה הקשה שם בתוספות יום הכיפורים מהא דרשב"י טיהר מקום שהוא ספק טומאה, ולפי מה שביארנו שמודה בכה"ג של עד אחד, אם כן לא קשיא.

יג. אלא שנלע"ד התם שאני, שלא הי' זה על פי נביא, אלא שהוכיח כן על ידי נס של תורמסון וכו', ונס ומופת אינו ידיעה על פי נביא, ואין זה בכלל עד אחד נאמן באיסורין, וממלא שפיר הקשה מהתם, וצ"ע בזה.

יד. ד. והנה עוד יש לי להעיר בדברי המהר"ם בן חביב שם, שנראה מתו"ד שהדגיש כמה פעמים בקושייתו מהא דספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לשני, דהוא דבר שנוגע לדיני נפשות, באם היכה את אביו שחייב סקילה. וכן בסוף דבריו כתב שנביא לא יוכל לומר שהוא בן תשעה ויסקלוהו. וצ"ב מדוע יש צורך לזה, והרי גם אם עדיין לא היכה את אביו, וישנו ספק של מי הבן, נימא שלא יוכל להכריע הדין לפי ירידת המן או נביא.

טו. והי' נראה מתוך זה, שאכן בכה"ג מודה שמהני על ידי נביא, והוא כדברי הרמב"ם דהאיסור בע"א יוחזק, ושוב אפשר גם להלקות על פי זה. והכי נמי, מוחזק מכח המן שהוא בנו של זה. ושוב אם לאחר זמן תתעורר שאלה על ידי הכאה, אזי יהי' נידון בסקילה. ועל כן הדגשי תמיד, שיש כאן כבר נידון בפועל ממש על פי הנביא או על פי המן, אם לסקול או להוציא ממון, או להוציא אשה מיד בעלה וכו'.

טז. ומעתה צ"ב מנין ליה שלא כך איירי התם, שהי' מגיד להם קודם שבא הנידון לפנינו, ותו לא קשיא מידי. וצ"ל פשוט, דהא לשון חז"ל שהי' אומר להם משה רבנו לחכות למחר ונראה היכן המן יורד. ומדוע לא אמר ושאל היכן המן ירד אתמול ושלשום. ועל כרחק שעתה ממש באמצע היום התעוררה השאלה, ושוב אין ממה שהי' אתמול ושלשום. וממלא בהכרח שבספק של בן תשעה או בן שבעה, הרי זה ספק שהתעורר דוקא על ידי הכאה שנעשתה באביו, ועדיין לא באו לשאול סתם של מי הבן, אלא רק עתה בכדי לדון דין סקילה, וצ"ע.

יז. ה. והנה השווה את דברי החתם סופר עם שיטת המהר"ם בן חביב. ולענ"ד יש כאן טעות. ועוד רבים אחרים טעו בזה, והאמת דחלוקים המה בתרתי.

~~~~~

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

בס"ד נחשבה בהעלותך (שני של גלויות) תש"פ

חביבין ישראל – ולא שבט לוי בלבד...

וְאַתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתַנִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדֹת אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ. במדבר ח' י"ט.

וברש"י, ה' פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה להודיע חבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין ה' חומשי תורה וכך ראיתי בבראשית רבה.

הנה עיקרו של מקרא זה בא ללמדינו על בחירת שבט הלויים, מתוך בני ישראל, ולפי זה צריך להבין מדוע התורה מצאה לנכון להודיע חיבתן של ישראל דווקא בפסוק זה, שבו נבחרו הלויים, הלא דבר הוא.

והנה כאשר נתבונן מהי חיבתן של ישראל ומה ניתן להם בשל כך, הלא יעלה לנו לזכרון דברי המשנה אבות פרק ג' משנה י"ד, חביבין ישראל, שנתן להם כלי המקדה. הבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי המקדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד), פי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו. ואם כן להודיע חיבתן, היינו להודיע שישראל קבלו התורה ברוב אהבת ד' לעמו. ועיין רש"י תחילת ספר ויקרא, לכל דברות ולכל אמירות קדמה קריאה לשון חיבה. ושוב נוכחים אנחנו כי החיבה מביאה דבר ד'.

והנה מה שכתב רש"י כמנין ה' חומשי תורה כך ראיתי בבראשית רבה. שמעתי שכוונת רש"י בזה למה שאמרו שם במדרש פרשה ג' אות ה', א"ר סימון ה' פעמים כתיב כאן אורה כנגד המשה חומשי תורה ויאמר אלהים יהי אור כנגד ספר בראשית שבו נתעסק הקב"ה וברא את עולמו ויהי אור כנגד ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה וירא אלהים את האור כי טוב כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות ויבדל אלהים בין האור ובין החשך כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ ויקרא אלהים לאור יום כנגד ספר משנה תורה שהוא מלא הלכות רבות וכו'.

ועי' בספר דרך עין חיים להרמח"ל על הפסוק כי נר מצוה ותורה אור, וזה לשונו: התורה הנה קודש ה', אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים. וכאשר יעסוק בה האדם למטה – אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנוי מרומים, גנוי הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה, והוא דבר החכם (משלי ו כג): "ותורה אור" – אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה, ובהיכנסה בנשמה יכנס אור בה, כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הכתים.

הנה כי כן למדנו להבין מה שאמרו במדרש, שחמש פעמים אור הם כנגד ה' חומשי תורה, שהרי התורה אור היא ממש. וכן במסכת מגילה, אמרו ליהודים היתה אורה זו תורה...

והנה ראיתי בספר אחד שציין שהרבה מגדולי ישראל המפורסמים היו משבט לוי. וגם אנחנו יכולים למנות בנקל ממה שאנו יודעים. כי הרשב"א היה לוי והתוס' יו"ט גם כן, והקצות החשן היה כהן, ונודע ביהודה היה לוי, והחפץ חיים היה כהן, וכן הבית הלוי היה לוי. ועוד הרבה כידוע. ובאמת הרי זה מקרא מפורש בפרשת וזאת הברכה על שבט לוי, יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וגו'. וכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וגו'.

אמנם נוכל למנות גם כן הרבה הרבה מגדולי ישראל המפורסמים שלא היו כהנים או לויים, שהרי הרמב"ם הגר"א הגרע"א והחזון איש לא היו כהנים או לויים, ועוד ועוד כידוע.

ונראה ששורש הענין הוא מדברי הרמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג הלכה י"ג, ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נרבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים וכו'. ונוכל לומר דאין הכי נמו דכל גדולי ישראל מגיעים מברכתו של שבט לוי, אלא שבכלל שבט לוי כל איש ואיש מכאי עולם וכו', והמבין יבין שבדווקא מצאה התורה לנכון לכתוב חיבתן של ישראל במקרא זה שבו נבחרו הלויים, כדי ללמד ולהודיע חיבתן של ישראל שניתן להם כלי חמדה, ולא שבט לוי בלבד... צבי ואיתרעי בן ומסר לן אורייתא...

והנה בתפילת שחרית אנו אומרים: צור ישראל. קימה בעזרת ישראל. ופדה בנאמך יהודה וישראל. גאלנו ד' צבי שמו קדוש ישראל ברוך אתה ד' גאל ישראל. ויש כאן ה' פעמים הזכרת ישראל, ובספר המנהיג כתב שהוא כנגד ה' חומשי תורה, והוא על שם הפסוק בפרשת בהעלותך.

והנה אם נבא למנות סדר המנין של חמש פעמים בני ישראל, ונבקש להתאים כל הזכרה לחומש אחר לפי סדר החומשים, נמצא שפעם רביעית שהיא כנגד חומש במדבר שהוא החומש הרביעי, הוא מה שכתוב בתורה וְלֹא יְהִיָּה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִגְפָה... ואם נבא למנות כמוט בן מספר הפעמים שמוזכרים בתפלת צור ישראל לפי סדר החומשים, הרי כנגד במדבר הוא מה שאנו אומרים גִּאֲלֵנוּ ד' צְב' שְׁמוֹ קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל. ויהי רצון שנוכח לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן סלה.

בס"ד נחשבה שלח תש"פ

שלח לך לדעתך, דמשה – דעת בעלי בתים היפך דעת תורה

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם. הנה רש"י פירש שלח לך לדעתך, אני איני אומר לך לשלוח, והיינו שכביכול הקדוש ברוך הוא, לא נתן "הוראה" לשלוח את המרגלים, רק אמר שאם משה רבינו רוצה שישלח. ובודאי שמשה רבינו כאשר ענה לכלל ישראל אמר להם תשובה זו, שאין כאן "הוראה" מהקדוש ברוך רק רשות והסכמה שבשתיקה, ומכאן כפי הנראה היה עליהם להבין שעדיף שלא לשלוח המרגלים, אולם כלל ישראל רצו לשלוח בכל זאת, ולכן קרה מה שקרה...

והנה יתכן לבאר עוד בפרשה זו, שהרי בפרשת דברים משה רבינו מספר, ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויתורו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נילך בה וגו'. ומשמע שרצון העם היה שהמרגלים יהיו כפופים ושליחים שלהם, כלומר של העם, ולא של משה רבינו עליו השלום. אמנם הקדוש ברוך הוא משיב למשה רבינו באומרו, שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים, וכלומר "שלח לך לדעתך". והיינו שהקדוש ברוך הוא רוצה שהמרגלים יהיו כפופים למשה רבינו, ובאמת משה רבינו שלח אותם על פי השם. כלומר "לדעתו", וכאן השתבש הענין, מפני שהם לא הלכו בתור שלוחים של משה רבינו, רק של העם. ולכן קרה מה שקרה...

והנה ידועה השאלה, מה חטא היה במרגלים הלא משה רבינו שלח אותם לרגל והם בסך הכל מילאו את שליחותם. ויש לפרש שמשה רבינו לא אמר להם לרגל כדי להחליט אם לעלות לארץ ישראל או לא, שהרי באמת לפני חטא המרגלים לא היו צריכים כלל ישראל להחליט, וכמו שכתב רש"י על הפסוק בפרשת דברים, א' ה', רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיכֶם אֶת הָאָרֶץ בָּאוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע ד' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לְתַתִּי לָהֶם וְלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם. וכך כתב רש"י שם, באו ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין... ואם כן ודאי שלא היה מוטל עליהם לרגל כדי להחליט אם לעלות לארץ ישראל או לא, שהרי אין שום מעכב בדבר. וכל מה ששלח משה רבינו היה רק כדי לידע מה הארץ הטובה אם רעה, באיזה דרך ללכת. ויש לומר דזהו גופא מה שהשם אמר למשה רבינו "שלח לך לדעתך", דאין לשלוח המרגלים אלא בשביל מה שצריך לרגל, והיינו לידע כמה הארץ טובה, וכו', אבל לא כדי להחליט אם לעלות או לא חס ושלום. ונמצא שהחטא היה מה ששינו משליחותם המקורית, והיינו שלא הלכו לדעתו של משה רבינו, רק לדעת העם. ולכן קרה מה שקרה...

וכך כתב רבינו יוסף בכור שור על הפרשה י"ג ל"ג, המרגלים השיבו אל משה מה שלא שאל, כי משה לא היה דעתו לשלוחם לומר אם ילכו אם לא ילכו, כי ודאי היה בדעתו שילכו במצות הבורא, אפס לכך שלחם, להכין להם הדרך ולידע כשילך לצור על עריהם אם ייגע כל העם שם אל העיר אחת אם לא... ואם יש בה עין וצריך קרדומות להתוך היער, שלא יארבו שם עליהם. ומה שאמר השמינה היא אם רזה ולהביא מפריה, להכבה על ישראל נתכוון, כי יודע היה אל נכון שהיא שמנה וטובה, וזבת חלב ודבש, ואיורה טוב ובריא. וגם חלב היה אומר כמותם בכל מה שהיו אומרים להודיע העניין, אבל הם כוונתן למנוע ישראל מלילך, והוא כוונתו לילך... ולכך כתיב – וְעַבְדֵי חֶלֶב עֵקֶב הִיְתָה רוּחַ אַחֲרַת עַמּוֹ, אַעֲפ"י שְׁחִיָּה אֹמֵר כְּמוֹתָם; רוּחַ אַחֲרַת הִיְתָה עַמּוֹ... וכשם שהמרגלים וכלב אומרים דבר אחד ולא בדעת אחד, כך משה וישראל שלחו [המרגלים] ולא לדעת אחת, שכשכאו אל משה באו לדעת כן, שיודיעו המרגלים אם ילכו אם לא ילכו, ומשה סבר להכין הדרך, ולהכי כתיב "וייטב בעיני הדבר", כי היה סבור שכונתם לטובה כמו כוונתו. והקב"ה אמר "שלח לך" – לדעתך ולא לדעתם והמרגלים נטו לדעתם חוץ מיהושע וכלב. עד כאן דברי רבינו יוסף בכור שור, ושמחתי שבכלל דבריו, דבריו...

וכמה יש ללמוד מכאן לדורינו אנו, והחכם עיניו בראשו והכסיל בחושך ויש יתרון לחכם מן הכסיל כיתרון האור מן החושך. הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע...
 ~~~~~

”מתוך ההפיכה”

פרק כ"ז "קרוע בין העולמות"

תקציר: החכם התימני מודיע לחיים שלום שמוקדם מידי ללמוד אצלו, עליו לגשת אל נאמן ביתו ולקבל את הכתובת של המקום שם ישמע שיעורים, רק לאחר יעבור הכשרה מושלמת שתארך מספר שנים יוכל להתקבל אצלו כתלמיד מהמניין. המשמש אליאב פחימה נתן לו את הכתובת, חולדה הנביאה 5 הוא נתן לו מפתח למקום והזהיר לשמור אותו מכל משמר. הוא גם נתן לו הוראות מפורטות איך להכין את עצמו לשיעור. ההוראות כללו מעשה התקדשות מיוחדים, השיעור מתקיים באמצע הלילה ועליו להגיע למקום בדרכים מפותלות כדי שאיש לא יעלה עליו.

חיים שלום מכין את עצמו בצורה יוצאת דופן, הוא נעדר מהשיעור של רב משה כהן ויושב כל היום באיזו "עזרת נשים" נסתר מעיני אדם ולומד כל היום. הוא גם עורך תפילות כמו ביום כיפורים, לאחר ההכנות הוא מגיע למקום ומוצא את עצמו מתייסר מול מערכת קבלה נוקשה ביותר, שני עבדקנים לבושים בצורה מזרה מאד חוקרים אותו ביסודיות כאילו בא לרגל אחריהם, חיים שלום רצה לסגת מהתוכנית, אבל הסקרנות אוזנת אותו בכל פה, הוא חייב לפצח את התעלומה, מי הוא החכם התימני ומה השיטה שלו.

לאחר מבחן קבלה קשה שנגע לכל מיני תחומי ידע ביהדות, כשנוכחו לדעת כי חיים שלום אינו "קטלא קניא" בשום תחום, ניאותו להשיל את ארשת החספוס מעל פניהם.

איציק גילה לו בטון מסתורי מתלחש כחושש מהאזנת סתר, כי הם לומדים את תורת הנסתר, אך בצורה יחודית מאד, הם מודרכים על ידי "החכם התימני" שיש לו גישה פלאית ביותר בכל חכמת הח'ן, רק בודדים יכולים לרדת לעומק העניינים, זו תורה מאד פלאית ולא כל אחד ראוי לשמוע את הדברים הנפלאים, שדורשים יכולת קוגניטיבית גבוהה ביותר וכושר אנליטי מושלם לבחוד מושגים.

רק בודדים יכולים לרדת לחקר הדברים, מלבד זאת נדרשים הלומדים למסירות נפש גדולה מאד, ללמוד את התורה הזאת ולשמור אותה בסודיותה, תורה זאת ניתנת רק ל"יחיד סגולה" שבדור שמתחייבים לנצור את פיהם ולא לגלות פרט אחד לאחרים.

מילים אלו גירו את סקרנותו עד לשמים, הוא חייב לדעת מהי התורה המיוחדת שרק יחיד סגולה שבדור יכולים לדעתה. ובמה אותם עבדקנים ראויים לה יותר מהאחרים?

הוא מכיר לא מעט צדיקים וחסידים בירושלים, כגון הצדיק רבי אשר זעליג מרגליות רב אהרן סלאטקי רבי חיים הכהן ר' מיילאך דער שותק ר' חיים טודרוס הרשור ועוד, שנראים קדושים וטהורים ומסוגפים בכל גופם, אין ספק שהם ראויים ללמוד תורה זו, למה שלא יביאום אל תוככי תורה זו? ועוד יותר תמוה בעיניו, האם לא עדיף להפיץ את תורת האמת ברבים כדי לקרב את הגאולה?

תשובות ברורות לא קיבל מהם, הוא הושבע על סחיות מלאה מבני משפחתו הקרובים ביותר, הוא חייב לעשות הסוואות שונות עד בואו למקום, לכן יאלץ לסרג את הביקורים, בכל פעם יקבל את מועד השיעור הבא, כדי שאיש לא יוכל לעקוב אחריו, אם יקרה חלילה ומישהו יעלה על כך וינסה לתהות על מעשיו, עליו לנצור את פיו באלף מנעולים, אפילו אם יעונה עניינים רבים עליו לעמוד בהם ולא למסור דבר ממה שלומד אצלם.

חיים שלום הבטיח, למרות שבלבו פנימה הבין שיש כאן זיוף נורא, תורת אמת לא מסתירים ומפחידים, אבל הוא חש שהוא שבו בידי יצר הסקרנות והגאווה שלא נותנים לו לסגת מהתוכנית לגלות את ההסתרה שבתוך ההסתרה.

ק החל הקשר הנסתר שהתחיל בלימוד תורת הקבלה, הוא למד מושגים יסודיים בעולם הספירות שלא ידע עליהם מעולם. לאחר מיכן לימדו אותו את "תורת הגאולה" משנה רחבה ביותר ומושגים שחלקם הגדול התנגש עם המושגים שעליהם חוק, הוא לא הצליח להבין איך הם מתעלמים לחלוטין מ"שלושת השבועות" החמורות שהשביע הקב"ה את ישראל, גמרא מפורשת במסכת כתובות, הוא עשה על זה חבורה בת עשרות עמודים גדושים שהוכיחה את היפך שיטתם.

אולם לאיציק וחבורתו היו הסברים מלאים לכל דבר, הם ידעו אך לשכנע, כל קושיא ששאל קיבלה מענה מפולפל מאד, שהיה רווי עם מושגים מיסטיים שנשאבו ממקורות לא ידועים, הם הוציאו מהמשמעות הפשוטה חלק גדול ממושגי יסוד עליהם חוק, בתחילה נלחם בהם ולא הסכים להיות "סמך" (עונה הן לכל דבר) הוא נלחם בחירוף נפש על עמדות היהדות המקורית כפי שקיבלה בבית הוריו, אבל הם ידעו אך לנתן אבן אחר אבן והכל במסווה של קדושה וטהרה ודאגה אמיתית לקירוב הישועה.

הם ראו בבני ירושלים היראים, אנשים קנאים פנטים חשוכים ופרימיטיביים למדי, שלא מוכנים להסתכל בעיניים פקוחות ולקבל את המציאות החדשה שהגואל מתקרב לירושלים ומתחנן בפני כל מי שרק רוצה להטות אוזן: אני ממש כבר בשערי ירושלים, עליכם לעשות איזה מאמץ קטן ובכך תסירו את כל המכשולים שנערמים בדרכי."

אך סגירותם ובעיקר קוצר ראייתם של בני ירושלים חוסמים את יכולתם להבחין בשינוי הגדול שמתחולל לאחרונה, הם לא מבחינים בפעמי הגואל ומפטירים כדאשתקד, רק הם זכו להבחין, כי יש להם פתיחות מחשבתית ומסוגלים לאמץ את התפיסות החדשות שתתרומנה לקירוב הישועה, הבהיר איציק את משנת חייהם באר היטב לתלמידם החדש.

עברה תקופה לא קלה, אבל חיים שלום היה בעל מחשבה יחודית שנוטה לאמץ שינויים ותפיסות לא מוכרות, לא עובר זמן והוא נעשה תלמיד המחכים את רבותיו, הוא ידע למצוא עשרות חדשות ומדהימות שמצדיקות את השיטה החדשה.

הקשר שלו עם איציק ומרעיו נמשך כבר קרוב לשנה, במסירות וחירוף נפש, לא קל היו לו להתנהל בסודיות מרובה כדי שאיש לא יעלה על הלימוד החשאי, אבל הוא למד דרכי הערמה, הוא השתכלל מאד בהסוואת פעולותיו, עד שאמו לא חשדה בו אפילו פעם אחת, הוא ידע אך לצאת בחשאי מן הבית בלי להעיר איש, כשהוא מהלך על קצה בהונותיו.

אך לא תמיד הצליח לצאת בשקט מוחלט, לא אחת קמה אמו באמצע הלילה והבחינה ביציאתו החפזה, היא שאלה אותו על כך, אבל הוא ידע לתרץ את הכל בצורה מעולה, שבשעות אלו ראשו צלול ביותר וההספק שלו הוא מדהים, השקרים זרמו מפיו בצורה טבעית מאד כשפניו עוטים פני ספינקס, עד שצל של חשד לא דבק בו.

הוא עבר קורס מיוחד ע"י שמוליק שקד, חילוני ששיתף פעולה עם חבריו המשיחיים, מראהו נגד את המראה החיצוני של חבריו עד לצד הקיצוני ביותר, הוא היה לבוש בצורה זרקה ובוהמית כאנרכיסט מושבע, אבל במקצועו היה אמן, הוא לימד אותו אך לשקר בלי להניד עפעף, לדעת לאלתר תשובות שתתישבנה על הלב בלי כל ספק, הוא עשה את עבודתו בלי לערוב את דעותיו, כך לא הגיעו לידי חיכוכים.

כששאל במפגיע את איציק, אך כל זה מסתדר עם הלימודים הקדושים של חכמת הח'ן? הוסבר לו ששקרים אלו הם חלק מעבודת ההכנה לגאולה, ואלו הקוצים שמכסים את הפרי המתוק, בדומה לפרי ה'סברה' שעטור בקוצים רבים עד שמשילים את הקליפה ומגיעים לפרי המתוק. אם בתחילה שכלו עוד היה ישר לדחות טיעונים משובשים כאלו אבל לאחר שטעם את הטעם המתוק של הלימוד החדש הפעם חש שיש משהו באתכסיא הזו.

אם מאמו קל היה לו להסתיר מעשיו, כי האמינה בו בכל מאודה וגם הייתה לא במעט תמימה, אך מגיסו הסקן לא היה קל לו להסתיר את מעשיו. אפרים זלמן היה דבוק אליו יותר מכל אחר, יחס עצום של קירבה שרר ביניהם, לא היה סוד אחד שחצץ ביניהם עד עתה, כאשר החל חיים שלום בחייו הכפולים, עורר לא אחת את תמיהתו של גיסו, אבל חיים שלום למד גם קורס מיוחד אך להתגבר על סקרנותו של גיסו, לשוות למעשיו צורה טבעית ביותר, הוא עמל היטב להתגבר על יצרו ולא פטפט עצמו לדעת לאף אחד, יציאותיו היו בימים שונים ובשעות שונות, הוא חזר לבית לאחר שעות לימוד, כדי שאיש לא ירגיש בשכבו ובקומו. במוחו העילוי קלט חומרים שונים ומגוונים בשעות קצרות אלו, לשמחתם הרבה של מלמדיו.

לא אחת התפלא על עצמו, אך הוא מנהל חיים כפולים ובעיקר לגנוב את דעת הבריות, תקופה כה ארוכה עברה ועדיין איש אינו עולה על כך, אפשר להסתיר מהבריות למשך תקופה קצרה, אך לא תקופה של כמעט שנה שלימה, הוא טפח לעצמו על השכם שלמד לחיות כאדם חשאי שניתן לסמוך עליו, אם בתחילה חש בנקיפות מצפון, כי אין זו דרך יהודית "אין דבר יותר מחטא מעין השמש" ו"אם במחלת ימצא - הגנב" אבל לאחר תקופת הסתגלות נעשה מצפונו נקי לחלוטין, אך ומצוחצח כתינוק בן יומו.

***

החשיפה הנוראה:

הכל היה עד לתקופה האחרונה, שינויים של ממש חלו שעוררו אותו מחלומותיו המתוקים.

הנורה האדומה הראשונה שנדלקה בעקבות התנהגותו המסויגת של המו"צ שליט"א שקלט כי דעותיו כנראה אינן הגונות, והאשמה תלויה אך ורק בו, במו פיו הסגיר את עצמו לרב ברוך עקשטיין כאשר נלחם על שיטתו בעקשנות רבה, למרות ידיעתו כי רב ברוך קנאי גדול מאד, תאוות התנצחותו הביאה שהיה חייב להציג לו משנה שונה לחלוטין ובזה עורר עליו תמיהות רבות.

את הפחד הזה הצליח רב ברוך לטשטש לא מעט עקב יחסו החיובי לחיים שלום, אבל נוצר פחד חדש, דווקא מחבריו לדעה, היה זה בשבוע האחרון כשהגיע לדירה ברחוב הנביאים, הוא גילה כי פני חבריו אליו אינם כתמול שלשום, הם היו נראים מאד מתוחים וכמעט לא למדו, הם יצאו מספר פעמים מהחדר להתייעצות שהייתה נראית מאד מזוהה בעיני חיים שלום.

גם בלי שידברו עמו מפורשות קלט כי הם מסויגים ממנו, הוא חש כמעט בחומת איבה שחוצצת ביניהם לבינו, דבר זה הפחיד אותו מאד, האם הם עומדים לומר לו דברים לא נעימים? כמה פעמים ניסה לומר להם שיאמרו לו על מה ולמה הם מסתנדים ביניהם, אך המילים נותרו תקועות בגרונו.

לאחר שהיה ארוכה של פחד מהבלתי נודע, חזרו בני החבורה לחדר כשפניהם רציניות עד להחריד, בפעם הראשונה דיברו אליו דברים חריפים, יואלי פירשטיין ויהודה סויסה הודיעו לו ללא כחל ושרק כי הוא חשוד בעיניהם, מאז שהכירוהו נחשפו לשתי תקריות קשות שמעורבים בהם בלא ספק "שומרי החומות" שעוזנים אותם מאד, הם ביקשו ממנו הוכחות מחדשות כי הוא לא שייך אל הקבוצה הקנאית.

חיים שלום חש כי הדם עולה לראשו, מה... אני איתם?? זה הדבר האחרון שיכולים אתם לעלות בדעתכם, וכי מה לי ולהם אנשי תגרה ומדון שלא עושים דבר התיז בבח נורא.

"מניין לנו שדברך הם אמת? הרי למדת לאחורונה אצל שמואל שקד לשקר בלי להניד עפעף ואולי בעצם ידעת את מלאכת המשחק עוד לפני כן, גם את כל סדרת העוויות, אני לא מתרגש מדברך, אנחנו צריכים משהו חזק יותר שיוכיח לנו שאתה נקי לחלוטין מכל החשדות". הגיב שלומי סרוסי בנוקשות.

"אני מוכן להישבע בנקיטת חפץ ואתם יודעים עד כמה שהשבועה היא חמורה ואפילו חשוד על ממון אינו חשוד על שבועה כזו אז תנו לי להישבע עם הגמרא שנמצאת בחדר שאין לי שום שייכות לאותה חבורת מזיקים" הפציר בהם חיים שלום כשהוא ממרר בבכי.

אולם גם לאחר שנושבע להם בנקיטת חפץ כי אינו שייך לאותה קבוצה רעה, אדרבה תמיד היה בז להם, לא נחה דעת שלומי יואלי ויהודה שהיו מיליטנטיים כלפיו, יש עובדות בשטח שזועקות עד לשמים כי יודעים עליהם יותר מיד, מניין ידעו אותם קנאים על הדירה הנסתרת ברחוב הנביאים עד כדי ירידה לפרטים, מי היא בעלת הבית ושחודה בכספים רבים כדי להפר את החוזה באמצע בלי כל השתהות?

"אין לי מושג אך זה קרה אבל אני מתחייב לכם שמילה אחת לא באה ממני, אין לי קשר עם איש אני כיום מבודד לחלוטין, לומד מהבוקר עד הערב לבד ואפילו עם בני משפחתי החדשה אין לי קשר" הוציא חיים שלום את הסוד הנורא אל החדר, ולא ידע כי בכך הרע את מצבו מאד.

"מעניין מאד, משפחתך ניתקה איתך את הקשר על מה ולמה?" שאל שלומי חריף המוח.

"הלוואי והייתי יודע" השיב חיים שלום במרירות רבה.

"אולי לא נזהרת והם חושדים בך שהסתפחת אלינו?" שאל שלומי אותו ספונטנית.

"אני לא חושב כך" ענה חיים שלום אבל הפעם הוא לא שכנע איש, ניכר היה כי הוא עצמו אינו שלם עם דבריו.

שלומי שהיה חריף מבין כולם נכנס לעובי הקורה הוא תחקר את חיים שלום שתי וערב עד כמה שמר על מערכת הזהירות האם לא פלט איזו מילה מיותרת לאיש על ההשקפות החדשות שהתעצבו אצלו?

על השאלה הזו לא יכול היה חיים שלום לענות בשלילה מוחלטת, הוא גמגם בקול חנוק שהיה לו פעם איזה ויכוח קטנצ'יק עם רב ברוך עקשטיין על נושאי גאולה ביד בשר ודם ובטעות פלט לו כי מותר לעשות יותר מלהתפלל על ק. אמנות השקר שלמד סייעה לו לגמד את הסיפור.

"אתה לא שפוי בדעתך, בדיוק עם אותו ברוך עקשטיין "הקנאי הגדול של מאה שעורים" התווכחת על נושאים אלו?! אזוי פיהרט זך אצחודלטער קינד (כך מתנהג ילד מסורף) האם לא ידעת עד כמה שהוא קנאי, הלא מעולם לא הסתיר דעתו מאיש, עד כמה הוא שונא את המתחדשים למיניהם, זעק הפעם בחרדה איציק ביגלמייסטר ראש החבורה, אך אנו יכולים לסמוך עליך, הרי החזרת באזהרות חמורות ביותר. אך העזת לעשות זאת?"

"דע לך שמשכת אש בדברך, אפילו אם רב ברוך עקשטיין אינו מעורב אישית בעניין, אבל יתכן מאד שיידע את ליבל ווערער שיעשה משהו בנדון. וכי למה לא? הרי אתה תלמידו המובהק זה תקופה ארוכה, בודאי שאינו מוכן לוותר עליך, אז אם הוא לא יכול להחזיר אותך בתשובה בדברים, אולי יצליח בזה רב ליבל רב הפעלים, הוא יסגור את המקום בו למדת דברי כפירה ובכך יחזיר אותך אל המחנה". סיים איציק בכאב עז.

"אנו מבחינים כאן את עקבות ידיו של אותו ליבל הבנדיט, יש לנו את התחושה שהוא זה שדאג לסגור את המקום, אין לנו מושג אך הצליח להשיג את כל הפרטים, אבל אם הוא הבין שגורל העילוי של ירושלים על הכף, אין ספק שהפך עולמות למנוע ממך להגיע אלינו וחזקה על אותו חדל אישים שכל שרצה להשיג ישיג" צעק שלומי סרוסי בחרון.

"אני לא מאמין, אתה רוצה לומר שהדירה כבר לא ברשותכם?" נחמד חיים שלום מהבשורה הקשה שנחתה עליו.

במקום להמשיך להתווכח עד סיום הלילה, נטל שלומי סרוסי על עצמו את התפקיד לסיים את הסיפור.

"באשמתך אין לנו יותר דירה, פטפטת יותר מדי, בכך הסגרת את הקשר החשאי שלך איתנו, עתה עושים הקנאים כל טצדקי להרוס אותנו מבפנים, גם אם נשיג דירה חדשה המצב לא ישתנה, הם ימשיכו לעקוב אחרך ובקלי קלות יעלו על מיקומינו החדש, לפיך איך ראוי לשאת את התואר "תלמיד מן המניין" לפיך עליך להפסיק לבקר אותנו אלא א"כ תשתנה דעתנו" בכך נעל את הדלת בפניו לעת עתה.

חיים שלום עזב את הדירה כולו רוטט בבכי כבוש, בקושי הבחין כי איציק ביגלמסייטר אף אחריו ותחב לידו מעטפה קטנה. הוא דחק אותה אל כיסו בפזיזות הנפש ומיהר לצאת את המקום בשיברון לב. רק למחרת הציץ אל הפתק הנסתר וגילה שנכתב במהירות מלא בשגיאות כתיב "מצתער על המצב המביח שקרה, הייתי דעת יחיד ולא יכולתי להכריח לתובתך, אבל עם תצתך ממני אי פעם לאזרע אשמח לאזור לך, כתובתי רכוב ההסתדרות 14 קומא שניה".

אם לא המצב הגרוע, היה פורץ בצחוק אדיר, איציק הגאון הקבליסט היה דיסלקטי בכתיבה, עתה נוכח בזה מקורב.

המצב החדש גרם לו להתפכח מזחירות הדעת כי עומד הוא להיות המנהיג החדש של הדור הצעיר, חלומות כמוסים קננו בלבו, כי תוך כמה שנים יהיה האבך החשוב ביותר בירושלים, אין לו מתחרה בשום תחום, כשיפרוץ לרחוב הירושלמי יכבוש אותו בסערה, עתה גילה שבקלי קלות הוא מפסיד את כל העולמות, בזה הרגע הפסיד את החברה החדשה שלו שבעטו בו בצורה כל כך מכאיבה, מאיך מי יודע אם יש לו עוד מקום גם בעולם הישן, הדברים המיותרים שלו גרמו לאבד את האמון הרב שהיה לציבור הישן כלפיו.

"באמת שלא הייתי זהיר, מי יודע מה עוררתי על עצמי בתקופה האחרונה? יותר מידי חושדים בי, כנראה שגם המחנות רב משה יוסף יודע על מעשי בסתר, לכן פניו אלי אינם כתמול שלשום? יתכן גם שהלך להתייעץ על כך עם המו"צ שיחי, בשל כך חוששים הם מאוד על אפרים זלמן שלא יושפע חלילה וחס לרעה מדעותיי המחזרות בעיניהם. מה עלי לעשות כעת?" התרוצצו מחשבות מבולבלות בראשו. האם לבוא אל המו"צ שליט"א ולהכות על חטא על הטעות שאירעה לי עם התחברותי לקבוצת משיחסיים הזויים?

או אולי להיפך? לבוא אל איציק שהותיר לי פתח צר ולהודיע לו שאני מנתק כעת כל קשר עם הישוב הישן, אראה לחברה שלו שאני מוכן להילחם על תפיסת החיים החדשה שנגלתה לעיני. באמת לא טוב לחיות חיים מלאים בסתירות, הלא כיום אני בז מאוד לאותם פנטים שמסתגרים בד' אמותיהם ואינם מנסים לראות את אור הגאולה שמתקרב אלינו בלי להושיט יד, אך אוכל לחיות איתם את כל החיים? עברו המחשבות הפזורות בראשו בלי שליטה.

מצב משונה זה הביא שחש את עצמו מבולבל לחלוטין וחסר אונים, שעות רבות עברו עליו בלבטים קשים, היכן הוא מקומו הנכון, האם בקרב המחנה החדש שחלק גדול מאנשיו רחוק ר"ק פרסאות מחיי העולם הישן עליו גדל כל החיים, או שהוא מתנתק לחלוטין מהקבוצה החתרנית וחוזר למסגרת הנוקשה שאינה מוכנה להסכים בכי הוא זה לשינויים במתכונת הישנה עליה חינכו כל השנים.

לאחר התלבטות עזה וקשה, הבין כי הוא לבדו אינו יכול להכריע בסוגיא המסובכת, יש יותר מידי דברים שהוא עלול לאבד אם ינקוט לבד עמדה, הוא חייב דעה של אדם גדול שנון וחכם שראה הרבה דברים בחייו, רק הוא יוכל לעזור לו לפתור את סבך הלבטים.

השאלה הקשה שעמדה בפניו, מי החכם שיוכל להדריך אותו? אין לו כראג כתובת כזו, עם רב משה כהן הוא ניתק קשר, החכם התימני לא נותן לו עדיין כרטיס כניסה, עם רב ברוך עקשטיין לא שייך להתייעץ על כך, הוא מידי קנאי. אולי כדאי להתייעץ עם המו"צ? נכון שהוא מאנשי הישוב הישן, אבל מאיך הוא אדם עם שיטה ברורה וסדורה ושכלו ישר מאוד, רק הוא יכול לעשות סדר בעולמו המבולבל. אם יוכיח לו באותות ומופתים כי השיטה החדשה מוטעית לחלוטין, ישמח לצאת ממנה, הוא לא מחפש הנאות בחיים, רק שיטה נכונה שתתן לו מענה נכון לכל השאלות המציקות. יתכן שרק הוא הכתובת הנכונה לפרוק בפניו את כל השאלות, עם החלטה זו סגר, להגיע לשיעור הבא של המו"צ שינתן במוצאי שבת בשכונת זכרון משה בקרבת ביתו.

תכונה גדולה שררה כל אותה שבת בכל האזור לקראת בואו של צדיק לעיר, לא בכל יום מגיע גאון אדיר כרב וועלוויל לשכונת החדשות מחוץ לחומה, לאחר לחצים רבים של חסידי ומעריציו הרבים שהתגוררו מחוץ לחומות, ניאות רב וועלוויל לשבות את שבתו בגאולה. בשל חולשתו הרבה לא היה מוכן הרב לדרוש רק במוצש"ק. מודעות רבות נתלו בכל קץ רחוב שבישור בשמחה רבה על ביאת צדיק לגאולה והסביבה ועל שיעור חשוב שאמור הרב למסור לטובי ה"תלמידי חכמים" שבאזור.

אם כל אנשי השכונות שמסביב היו בהתרגשות עצומה, אצל חיים שלום על אחת כמה וכמה, כל אותה שבת הכין את עצמו לקראת המפגש עם המו"צ, הוא קיווה שהפעם יקבל תשובות, לכל התהיות הקשות שמנקרות בתוכו, הוא עוד לעצמו שאלות ותשובות דמיוניות שכביכול תתנהלנה בינו למו"צ שליט"א.

